

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

JOURNAL OF EDUCATIONAL RESOURCES AND RESEARCH (JERR)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2568 Vol.1, No.2 May-August 2025

ISSN: 3057 - 1936 (Online)

2025

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

jerr2568@gmail.com

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

Journal of Educational Resources and Research

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 [พฤษภาคม-สิงหาคม 2568]

Vol. 1 No. 2 [May-August 2025]

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่ผลงานวิชาการ และงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ของนักวิจัย นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการ ทางด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ของนักวิชาการ และนักวิจัย รวมถึงนิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ศักยภาพของมนุษย์ ตามวิถีของการศึกษาเชิงวิชาการ ทางด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์

กระบวนการพิจารณาบทความ

บทความทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ในลักษณะปกปิดความลับของทั้งสองฝ่าย (Double blind peer-reviewed) ที่ผู้พิจารณาบทความจะไม่ทราบชื่อ หรือข้อมูลของผู้นิพนธ์บทความ และผู้นิพนธ์บทความก็ไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นกัน และการเผยแพร่บทความในวารสารสื่อวิชาการและวิจัยนี้ ผู้นิพนธ์บทความจะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์จริยธรรมของนักวิชาการอย่างเคร่งครัด สำหรับผลที่ได้จากการศึกษาและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความของวารสารฉบับนี้ถือเป็นทัศนะของผู้นิพนธ์บทความแต่ละท่าน จะไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสื่อวิชาการและวิจัยแต่อย่างใด

เจ้าของวารสาร

มูลนิธิบวรเพื่อการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170

โทร. 089 783 2122 อีเมล jerr2568@gmail.com

ติดต่อและสอบถามข้อมูล

Phone : 095 235 3269

E-mail : jerr2568@gmail.com

Facebook : วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

Website : <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JERR>

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์
รองศาสตราจารย์วีโรจน์ เตชะวิญญูธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

บรรณาธิการ

ดร.ณทิพรดา ไชยศิลป์

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ละอองดาว เตชะวิญญูธรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธา หริมเทพาธิป
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล ดีไทยสงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรัชย์ ชูคง
ดร.มณูญ สอนโพนงาม
ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ
ดร.ศุภศักดิ์ บุญญะสุต
ดร.ศศิณาด นุชเกษม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

ฝ่ายประสานงาน

นายสิทธิกร คล้ายวงษ์

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

นายพัฒนกฤษ มาร์กัส

ฝ่ายสมาชิกวารสาร

นางสาวพิชญากร มาร์กัส

ฝ่ายนิติกร

นายวันชัย โพธิ์อุไร
นายธรรมจักร ยันต์ภูมাত্র

บทบรรณาธิการ

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม-สิงหาคม 2568 (2025) เป็นฉบับที่สองที่ได้ทำการเผยแพร่ ซึ่งจะมีบทความวิชาการที่มีเนื้อหาจากกลุ่มผู้นิพนธ์ที่หลากหลาย ทั้งนี้ทุกบทความจะต้องผ่านการกลั่นกรองพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบประเมินคุณภาพบทความที่มาจากหลากหลายสถาบัน และมีคุณวุฒิและความเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทความ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ซึ่งบทความวิชาการที่ได้รับการคัดเลือกจึงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal citation index Centre-TCI) โดยบทความวิชาการประจำฉบับนี้จะมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

บทความวิจัยมีจำนวน 2 บทความ ได้แก่ 1) พฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เขียนโดย พระนภ จีรวทตโน (พัฒนพงศ์พิสุทธิ์) หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี เขียนโดย พลอยชมพู เตชะการโยธา, พระมหาพงษ์พิสิษฐ์ ฐานวโร สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทความวิชาการมีจำนวน 3 บทความ ได้แก่ 1) เหตุและผลกับปัญหาการครองเรือนในยุคปัจจุบัน เขียนโดย พระณรงค์ฤทธิ์เทพ ฐานิสโร, พูนศักดิ์ กมล วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 เขียนโดย ตรีทิพย์นา ทองดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนโป่งนกประชาสามัคคี สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ 3) แนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย: ศึกษาวิเคราะห์ เขียนโดย ปวีร์ ชาติพงษ์วิวัฒน์ นักวิชาการศูนย์วิจัยธรรมศึกษา กรุงเทพมหานคร

ในการนี้กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

ดร.ณทิพรดา ไชยศิลป์

บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
◆ พฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี The Behavior of the Elderly to observe the five precepts in Wat Pa Lelai Temple Community, Suphan Buri Municipality. พระนภ จีรวทตโน (พัฒนพงศ์พิสุทธิ์)	1
◆ การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี A Study of Learning Achievement in Buddhism on the Topic of the Threefold Training through Activity-Based Learning among Prathom Suksa 6 Students at Ban Don Talumpuk (Charoen Chit Witthaya) School, Nonthaburi Province. พลอยชมพู เตชะการโยธา, พระมหาพงษ์พิสิฐฐ์ ฐานวโร	12
◆ เหตุและผลกับปัญหาการครองเรือนในยุคปัจจุบัน Causes and Effects of Household Problems in the Present Era. พระณรงค์ฤทธิ์เทพ ฐานิสสรโร, พูนศักดิ์ กมล	23
◆ แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 Moral and Ethical Development Guidelines for Thai Youth in the 21st Century. ตรีทิพย์นภา ทองดี	33
◆ แนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย: ศึกษาวิเคราะห์ Fighting Concept in Kruba Chao Srivichai Philosophy: Analytical Study. ปวริศร์ โชติพงษ์วิวัฒน์	43
◆ คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	56
◆ ขั้นตอนการส่งและพิจารณาบทความ	60

**พฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์
เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี**

**The Behavior of the Elderly to observe the five precepts in Wat Pa Lelai
Temple Community, Suphan Buri Municipality**

พระนภ จิรวุฒโน (พัฒนพงษ์พิสุทธิ์)

Phra Nop Jirawattano (Pattanapongsapisut)

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Bachelor of Buddhist Studies Program, Major in Buddhism,

Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya

University

E-mail: nop.pattana32@gmail.com

Received: May 31, 2025; Revised: July 04, 2025; Accepted: July 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี โดยการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) นำเสนอแนวทางการนำเบญจศีลไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 30 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมรักษาเบญจศีล ผู้สูงอายุทุกคนมีความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจศีล ว่าเบญจศีลเป็นพื้นฐานของศีลธรรมในพระพุทธศาสนาที่ช่วยกำหนดแนวทางความประพฤติที่ดีเสริมสร้างควมมีวินัย และทำให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสงบสุข เป็นแนวทางที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอย่างมีสติ และสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม เป็นแนวทางที่นำไปสู่การมีจิตใจที่สงบ สามารถปล่อยวางจากความทุกข์ และดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ พบว่า หลักการของเบญจศีลเป็นแนวทางที่ไม่แบ่งแยกเพศ และเป็นหลักธรรมที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง แต่การนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันตามบทบาททางสังคม วัฒนธรรม หรือธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละชุมชน ทั้งนี้เบญจศีลไม่ควรถูกจำกัดเฉพาะผู้สูงอายุ แต่ควรเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับทุกช่วงวัย ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม และ 3) การนำเสนอแนว

ทางการนำเบญจศีลไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ พบว่า การส่งเสริมการนำเบญจศีลไปใช้ในการดำเนินชีวิตควรจัดกิจกรรมที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ด้วยการอบรมธรรมะ ปฏิบัติธรรม และกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในรูปแบบกลุ่มย่อย รวมถึงการจัดทำคู่มือปฏิบัติธรรมสำหรับสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ตรงและเพิ่มความเข้าใจในการปฏิบัติธรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: พฤติกรรม, เบญจศีล, ผู้สูงอายุ, ชุมชนวัดป่าเลไลยก์

Abstract

This research article aims to 1) Study the behavior of the elderly in the Pa Lelai Temple community, Suphan Buri Municipality. 2) Compare the behavior of the elderly in the Pa Lelai Temple community, Suphan Buri Municipality, categorized by personal factors; and 3) propose guidelines for applying the Five Precepts in the daily lives of the elderly in Wat Pa Lelai community, Suphan Buri Municipality. This qualitative research collected data through in-depth interviews with 30 key informants. The research instrument was an interview guide on the behavior of the elderly in the Wat Pa Lelai community. Data analysis employed contextual content analysis.

The research results found that: 1) Behavior of keeping the Five Precepts, all elderly participants understood the Five Precepts as the fundamental moral principles in Buddhism that guide good conduct, enhance discipline, and enable individuals to live peacefully within society. These principles provide a pathway for individuals to live mindfully and to control themselves within moral boundaries, leading to a calm mind, the ability to let go of suffering and live a virtuous life. 2) Comparing the behaviors of the elderly in Wat Pa Lelai community, it was found that the principles of the Five Precepts are gender-neutral and can be practiced equally by everyone, regardless of gender. However, their application in daily life may vary in detail according to social roles, culture or community traditions. The Five Precepts should not be limited to the elderly but should be a guideline for all age groups, at individual, family and societal levels. and 3) presenting guidelines for applying the five precepts in the lifestyle of the elderly in Wat Pa Lelai community, it was found that promoting the application of the five precepts in daily life should involve easy-to-understand and accessible activities such as Dharma training, Dharma practice workshops and small group experience-sharing activities. This also includes preparing Dharma practice manuals for community members to enable participants to learn and effectively apply these principles in their daily life, thereby enhancing direct experience and increasing understanding of Dhamma practice that can be applied in daily life.

Keywords: Behavior, The five precepts, Elderly, Wat Pa Lelai Temple Community.

บทนำ

แม้พระพุทธศาสนาจะมีได้มีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญให้เป็นศาสนาประจำชาติ แต่ก็เป็นที่รู้กันว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่คนไทยนับถือและสืบทอดกันมาช้านาน โดยคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 90 ของประชากรทั้งประเทศ ส่วนอีกร้อยละ 10 นั้น นับถือศาสนาคริสต์ อิสลาม และศาสนาซิกข์ จะเห็นได้จากการที่พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยล้วนนับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธศาสนาถือว่ามีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านความเชื่อ จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด การแต่งงาน และการตาย ล้วนมีรากฐานจากหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานบวชที่ถือเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดา และการทำบุญตักบาตรที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน (อนันต์ ศิริวงศ์, 2563: 45)

วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ยังคงผูกพันกับพระพุทธศาสนา เช่น การเข้าวัดฟังธรรมในวันสำคัญทางศาสนา การทำบุญตักบาตร และการรักษาศีล ซึ่งแสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธา อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยยุคปัจจุบันมีแนวโน้มที่พฤติกรรมเหล่านี้ลดลง โดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีความเร่งรีบในการดำเนินชีวิต คนไทยจำนวนมากยังคงมองว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ข้อคิดและหลักธรรมที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข แต่ก็ยังมีบางส่วนที่มองว่าพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเน้นพิธีกรรมมากกว่าการปฏิบัติธรรมเพื่อการหลุดพ้นก็ตาม (วิไลวรรณ พงษ์สวัสดิ์, 2564: 112) ในสังคมชนบทของไทยพระพุทธศาสนายังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยวัดไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งรวมของความรู้และกิจกรรมต่างๆ เช่น การสอนหนังสือแก่เยาวชนในสมัยก่อน การประชุมของชุมชน และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

เบญจศีลถือได้ว่าเป็นกฎระเบียบอยู่กับสังคมพุทธของไทย ซึ่งตัวศีลเองนอกจากจะเป็นพื้นฐานธรรมของปัจเจกบุคคลแล้ว ศีลยังถือได้ว่าเป็นหมวดธรรมที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมอีกด้วย ดังนั้น ศีลจึงครอบคลุมเรื่องการจัดระเบียบชีวิตด้านนอกทั้งหมด เท่าที่จะช่วยทำสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปกิจการทั้งหลายของหมู่ชน ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และสภาพแวดล้อมที่ควรจัดได้ ให้มีสภาวะที่เกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามของชีวิตด้านใน จึงสอดคล้องกับการที่ชีวิตด้านในที่เจริญงอกงามนั้นจะสะท้อนผลดีงามออกมาแก่ชีวิตด้านนอก คือ เหมาะแก่การที่ทุกๆ คนจะพากันปฏิบัติตามหลักศีลสมาธิ ปัญญา โดยเฉพาะจะได้สามารถฝึกจิตและปัญญาให้เจริญ เพื่อจะได้ประสบชีวิตที่มีความสุขแท้จริง พร้อมด้วยจิตใจที่เป็นอิสระผ่องใสเบิกบาน ในท่ามกลางสังคมและสภาพแวดล้อมที่สงบเรียบร้อยร่มเย็นเป็นสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2549: 448)

หากมีการพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะพบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันนั้น เกิดจากการที่บุคคลไม่ประพฤติตนตามครรลองครองธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การละเว้นจากการรักษาศีล สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการที่สังคมในปัจจุบันมีการแข่งขันค่อนข้างสูง ผู้คนในสังคมต่างมุ่งที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต มีภาระความรับผิดชอบทั้งส่วนตัวและครอบครัว ส่งผลให้ไม่มีโอกาสเข้าวัดพัฒนาจิตใจ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วเรื่องของเบญจศีลนั้น เป็นศีลพื้นฐานที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่รับรู้และเข้าใจอยู่แล้ว แต่ขาดการนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เนื่องจากบางคนมีแนวความคิดว่าการฝึกศีลเพียงเล็กน้อยนั้นมิได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตมากมายนัก โดยลืมนึกไปว่าปัญหาเพียงเล็กน้อยเหล่านั้น หากมีการประพฤติดุปฏิบัติด้วยความเคยชินแล้วย่อมจะทำให้เกิดปัญหาใหญ่ที่จะตามมาในอนาคต

สำหรับชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด สันนิษฐานว่าน่าจะมีการก่อตั้งชุมชนมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 1724 โดยอ้างอิงจากพงศาวดารเหนือที่กล่าวว่า..พระเจ้ากาแตทรงให้มอญน้อย มาบูรณะวัดป่าเลไลยก์ ภายหลังกปี พ.ศ. 1724 เล็กน้อย หลวงพ่อโตเป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ ศิลปะสมัยอู่ทอง สุพรรณภูมิ (คือประทับนั่งห้อยพระบาท) (จังหวัดสุพรรณบุรี, [ออนไลน์]) ดังนั้น ชุมชนวัดป่าเลไลยก์จึงมีความเป็นไปได้ว่ามีการตั้งรกรากของชุมชนมาก่อนปี พ.ศ. 1724 สำหรับการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ในอดีตนั้น มิได้แตกต่างจากชุมชนต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี หรือแม้แต่ในชุมชนชาวพุทธทั่วไป สังเกตได้จากการประเพณีปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชนที่เข้าร่วมทำบุญตามประเพณีต่างๆ ที่ทางวัดป่าเลไลยก์จัดขึ้น แสดงให้เห็นว่าวัดนั้นยังถือเป็นศูนย์กลางที่สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวชุมชนวัดป่าฯ ได้เป็นอย่างดี แต่เนื่องจากในปัจจุบันสภาพของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ความเจริญด้านเทคโนโลยีส่งผลให้พฤติกรรมของผู้คนในสังคมเปลี่ยนไป รวมถึงชาวชุมชนวัดป่าฯ แน่นนอนว่าปัญหาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและจริยธรรมในปัจจุบัน มีหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความสงบเรียบร้อยของชุมชน ความประเพณีที่ขัดต่อหลักศีลธรรม โดยเฉพาะหลักเบญจศีล ซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่พึงปฏิบัติในฐานะพุทธศาสนิกชน ส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ในชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความแตกแยกภายในครอบครัว ปัญหาการลักทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการเสพรื้อในทางที่ไม่ถูกต้อง และเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ โดยมองว่าเป็นสิ่งที่ เป็นปกติวิสัย โดยขาดการวิเคราะห์ข้อมูลในหลากหลายมิติ และขาดการกระตุ้นหรือการแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องในครอบครัว โดยเฉพาะผู้ปกครองที่ควรปลูกฝังหลักธรรมพื้นฐานให้แก่เด็ก เนื่องจากมีภาระหน้าที่ในการหาเลี้ยงชีพ

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งประสบปัญหาต่างๆ ไม่ต่างจากชุมชนทั่วไปในสังคมไทย ทั้งนี้ แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับเบญจศีลในระดับชาติ แต่ยังคงขาดการวิจัยที่เฉพาะเจาะจงในระดับชุมชนที่เป็นหน่วยพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของสังคม โดยผู้วิจัยเล็งเห็นว่าพฤติกรรมในการรักษาศีลนั้นควรเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของบุคคล จึงสนใจศึกษาว่าชาวชุมชนวัดป่าเลไลยก์มีพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลในชุมชนของตนอย่างไรบ้าง เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและเผยแผ่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เพื่อความ สงบสุขของประชาชนในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี โดยการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการนำเบญจศีลไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาของการวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะประเด็นการประพาศตามหลักเบญจศีลของผู้สูงอายุภายในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี โดยคัดเลือกจากผู้สูงอายุที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ร่วมกับชุมชนมากกว่า 10 ปี ซึ่งหลักเบญจศีล ประกอบด้วย 1) การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) การงดเว้นจากการลักทรัพย์ 3) การงดเว้นจากการประพาศผิดในกาม 4) การงดเว้นจากการพูดเท็จ และ 5) การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย โดยศึกษาเอกสารข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถา เอกสารข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำราวิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการ บทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี โดยจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร ชุมชนวัดป่าเลไลยก์มีประชากรจำนวน 2,182 คน (581 ครัวเรือน) เป็นชาย 1,005 คน หญิง 1,177 คน ผู้สูงอายุ 276 คน เด็กเล็ก 422 คน (สำนักงานเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี, [ออนไลน์]) และมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิจัย จำนวน 30 คน โดยวิธีเจาะจง

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีการตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลโดยมีรายละเอียดการวิจัยดังนี้

1. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

1.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมและการรักษาเบญจศีลของประชาชนจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดกรอบแนวคิด โดยการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) สร้างเครื่องมือวิจัย 4) นำเสนอร่างเครื่องมือวิจัยต่ออาจารย์ผู้สอน เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข 5) ปรับปรุงแก้ไข 6) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้จัดเก็บข้อมูล

1.2 ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร เพื่อกำหนดประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยอาศัยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม การรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ประกอบด้วย 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารประเภทใดที่ส่งผลต่อการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี 2) ปัจจัยใดที่มีผลต่อพฤติกรรม การรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมือง

สุพรรณบุรี และ 3. แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี

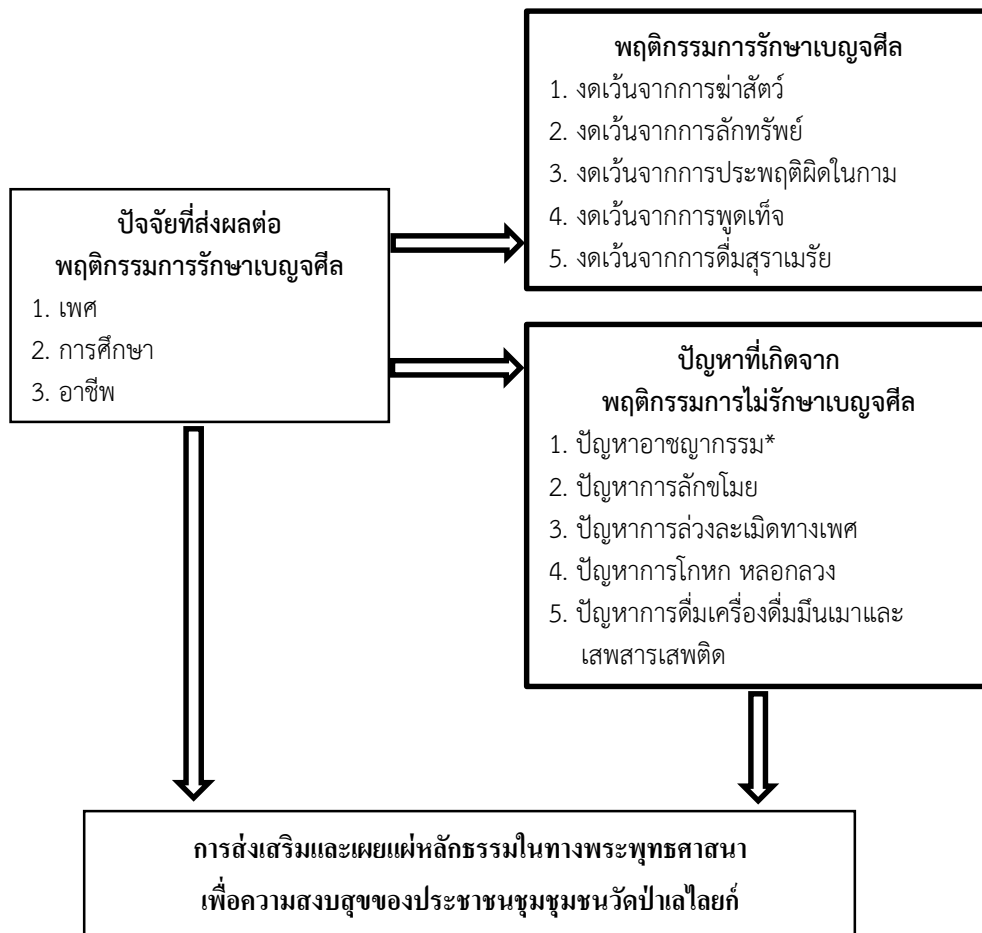
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์โดยการจดบันทึกและบันทึกภาพ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมมาได้ มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง แล้วทำการสรุปเนื้อหาทั้งหมด เพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

หมายเหตุ: (*) นอกจากการฆ่าคนตายแล้ว ยังหมายรวมถึงการปล้นทรัพย์ และการข่มขืน ซึ่งในทางกฎหมายจะมีโทษมากกว่าการลักขโมยและการประพฤตินอกใจในกรณีอื่นๆ

สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการรักษาเบญจศีล ของผู้สูงอายุชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี

พฤติกรรมการรักษาเบญจศีล ของผู้สูงอายุชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ผู้สูงอายุทุกคนมีความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจศีลว่า เบญจศีลเป็นพื้นฐานของศีลธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ช่วยกำหนดแนวทางการประพฤติที่ดี เสริมสร้างความมีวินัย และทำให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสงบสุข เป็นแนวทางที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีสติ และสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ช่วยฝึกฝนจิตใจให้มีสติและวินัย เป็นแนวทางที่นำไปสู่การมีจิตใจที่สงบ สามารถปล่อยวางจากความทุกข์ และดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ทำให้บุคคลมีคุณธรรมและความเป็นมนุษย์ที่ดี สามารถดำรงชีวิตด้วยความสุจริตและความถูกต้อง

โดยการปฏิบัติตามเบญจศีลมีประโยชน์ต่อชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรีในหลายด้าน ได้แก่ 1) เสริมสร้างความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามเบญจศีลช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ช่วยให้เกิดความสงบในจิตใจ ทำให้บุคคลสามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้น เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบและลดปัญหาความขัดแย้ง 2) ส่งเสริมความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชน การปฏิบัติตามเบญจศีล ช่วยให้สมาชิกในชุมชนรู้จักดูแลและช่วยเหลือกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในสังคม ทำให้เกิดบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตร เป็นแรงบันดาลใจให้คนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น 3) ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างสังคมที่สงบสุข การมีศีลธรรมในชุมชนช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล ส่งเสริมความเมตตาและการให้อภัย ทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ทำให้วัดและชุมชนมีความเป็นระเบียบและสมาชิกมีจิตใจที่สงบ ซึ่งทุกคนมองว่าการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ไม่ควรถูกจำกัดเฉพาะผู้สูงอายุ แต่ควรเป็นแนวทางสำหรับทุกช่วงวัย เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความดี ความสงบในจิตใจ และส่งเสริมความสามัคคีในสังคม การนำเบญจศีลไปปฏิบัติช่วยให้เกิดจริยธรรมที่เหมาะสมกับทุกคน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ทำให้เกิดความเจริญและความรับผิดชอบร่วมกันในสังคม นอกจากนี้ยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรมให้กับคนรุ่นใหม่ ช่วยให้พวกเขาเติบโตขึ้นอย่างมีหลักธรรมและสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า การปฏิบัติตามเบญจศีลจึงไม่ควรถูกมองว่าเป็นเพียงกิจกรรมของผู้สูงอายุ แต่ควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับทุกคน เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและมีจริยธรรมร่วมกัน

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี

เปรียบเทียบพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี สามารถสรุปได้ว่า หลักการของเบญจศีล เป็นแนวทางที่ไม่แบ่งแยกเพศ และเป็นหลักธรรมที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง ต่างมีความรับผิดชอบในการรักษาจริยธรรมและวินัยในตนเอง อย่างไรก็ตาม ในบางกรณี การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ตามบทบาททางสังคม วัฒนธรรม หรือธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละชุมชน นอกจากนี้ เบญจศีลไม่ควรถูกจำกัดเฉพาะผู้สูงอายุ แต่ควรเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับทุกช่วงวัย ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม รวมถึงภายในวัดที่มีทั้งพระภิกษุผู้มีสมณศักดิ์และสมาชิกวัดทั่วไป แม้ว่าผู้สูงอายุอาจมี

ประสบการณ์ชีวิตที่ลึกซึ้งกว่าและสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้ แต่เบญจศีลก็เป็นหลักธรรมที่ทุกคนควรยึดถือและนำไปใช้เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุขและมีคุณธรรมร่วมกัน

การปฏิบัติตามหลักเบญจศีลควรเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็ก เนื่องจากการฝึกฝนจริยธรรมตั้งแต่เยาว์วัยจะช่วยสร้างรากฐานที่มั่นคงในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้เด็กๆ เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่มีนิสัยดี มีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถใช้ชีวิตด้วยความมีสติและจริยธรรมในอนาคต การปลูกฝังจริยธรรมตั้งแต่เด็กจึงเป็นการเสริมสร้างนิสัยที่ดีและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการสร้างความสุขในอนาคต

3. การนำเสนอแนวทางการนำเบญจศีลไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี

แนวทางการนำเบญจศีลไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี สรุปได้ว่า การส่งเสริมการนำเบญจศีลไปใช้ในการดำเนินชีวิตควรจัดกิจกรรมที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ เช่น การอบรมธรรมะ ปฏิบัติธรรม (Workshop) และกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในรูปแบบกลุ่มย่อย รวมถึงการจัดทำคู่มือปฏิบัติธรรมสำหรับสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ตรงและเพิ่มความเข้าใจในการปฏิบัติธรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ผลลัพธ์ของพฤติกรรมกรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี สามารถสรุปได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลลัพธ์ของพฤติกรรมกรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี

เบญจศีล	ผลลัพธ์ต่อจิตใจ	ผลลัพธ์ต่อชุมชน
1. งดเว้นจากการฆ่าสัตว์	1. มีจิตใจเมตตากรุณา อ่อนโยน	1. ลดความรุนแรงและการทำร้ายกันในชุมชน
2. งดเว้นจากการลักทรัพย์	2. ทำให้เกิดความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่	2. ลดปัญหาอาชญากรรม
3. งดเว้นจากการประทุษร้ายในกาม	3. ควบคุมจิตใจตนเองได้ดี จิตใจมั่นคงขึ้น	3. ลดปัญหาความแตกแยกในครอบครัวและชุมชน
4. งดเว้นจากการพูดเท็จ	4. เกิดความสบายใจ มีความน่าเชื่อถือ	4. ลดการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จในชุมชน
5. งดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย	5. มีความมั่นคงทางใจ ไม่หลงลืม	5. ลดอุบัติเหตุและเศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยพบประเด็นของผลการวิจัยที่สามารถนำมาเสนอเพื่อทำการอภิปรายและประกอบแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของเบญจศีลในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน (2554) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” ในภาพรวมพบว่า ผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีพฤติกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยให้ความสำคัญต่อศีลข้อ 3 และ ข้อที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ศีลข้อ 4 และข้อที่ 1 จากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขพบว่า ปัญหาการปฏิบัติตามศีลข้อ 1 เนื่องจากไม่มีทางเลือกในการเลี้ยงชีพ จึงมีการฆ่าสัตว์นำมาทำอาหารเลี้ยงชีพ ปัญหาของศีลข้อที่ 2 คือ ความยากจนหาทางเอาตัวรอดจึงทำผิด แก้ด้วยการให้ชดเชยจิตใจแต่ด้วยเด็กด้วยการใช้ธรรมะ ปัญหาของศีลข้อที่ 3 คือ การขาดจิตสำนึกไม่รู้จักพอ ทางแก้ คือ ปลุกจิตสำนึก ให้นึกถึงปัญหาที่จะตามมา ปัญหาของศีลข้อที่ 4 คือ การพูดเท็จเพื่อเอาตัวรอดจนเป็นนิสัย แก้ไขด้วยการเข้มงวดทางวัฒนธรรมด้านภาษา และข้อที่ 5 คือ การดื่มสุราในงานเทศกาลต่างๆ ทำให้ขาดสติ แก้ไขด้วยการรณรงค์ให้รู้จักพิษภัยของสุรา

2. ผลของงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ยังสามารถอภิปรายได้ในหลายมุมมองที่สำคัญ ดังนี้

1) การเข้าใจเบญจศีลและประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์มีความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับเบญจศีล ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา โดยเชื่อมโยงกับการเสริมสร้างจิตใจที่สงบและการดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรม การปฏิบัติตามเบญจศีลทำให้เกิดผลดีในระดับบุคคลและชุมชน เช่น การเพิ่มความมีระเบียบวินัย การลดปัญหาความขัดแย้ง และการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ การปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ยังเป็นเครื่องมือในการฝึกฝนจิตใจให้มีสติและสมาธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและคุณค่าต่อสังคม สอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุ (2539) กล่าวถึงการที่ศีลเป็นพื้นฐานของการฝึกฝนจิตใจ และเบญจศีลก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลสามารถมีชีวิตที่มีระเบียบวินัย สามารถควบคุมตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข โดยการปฏิบัติศีลจะช่วยเสริมสร้างจิตใจให้มีสติและความมีคุณธรรม

2) ผลกระทบเชิงสังคม การปฏิบัติตามเบญจศีลช่วยสร้างสังคมที่สงบสุขและมีความเข้าใจซึ่งกันและกันในชุมชน ผู้สูงอายุในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามศีลธรรมให้กับคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ยังมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและปราศจากความขัดแย้ง สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2546) อธิบายว่าเบญจศีลไม่เพียงแต่เป็นการฝึกฝนตัวเองเพื่อให้มีความสงบในใจเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ลดความขัดแย้ง และสร้างความสามัคคีในชุมชนที่ใช้หลักศีลธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

3) การเปรียบเทียบพฤติกรรมรักษาเบญจศีล งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า เบญจศีลเป็นหลักธรรมที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติได้โดยไม่แบ่งแยกเพศและวัย แม้จะมีความแตกต่างในรูปแบบการปฏิบัติในบางกรณี เช่น การมีบทบาทที่แตกต่างกันในสังคมหรือชุมชน แต่หลักการของเบญจศีลถือว่าเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญสำหรับทุกคนทั้งในระดับบุคคลและชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า การฝึกฝนจริยธรรมตั้งแต่เด็กๆ เป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับเยาวชนในอนาคต สอดคล้องกับ สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน)

(2538) กล่าวถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามหลักศีลในทุกเพศและวัย โดยไม่จำกัดเฉพาะผู้สูงอายุ การฝึกฝนเบญจศีลตั้งแต่เยาว์วัยจะเป็นการสร้างนิสัยดีและเสริมสร้างคุณธรรมในสังคม

4) แนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติตามเบญจศีล จากการศึกษาวิจัยยังได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติตามเบญจศีลในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ โดยการจัดกิจกรรมที่มีความเข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ เช่น การอบรมธรรมะ การจัดเวิร์กช็อปการปฏิบัติธรรม หรือการจัดกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุและสมาชิกในชุมชนสามารถเรียนรู้และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ธนิต อยุธยา (2539) อธิบายถึงการส่งเสริมการปฏิบัติศีล โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมจากประสบการณ์ตรง เช่น การอบรมธรรมะ ปฏิบัติธรรม (Workshop) ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกในชุมชนเข้าใจและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

แม้ผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์จะเข้าใจในหลักของเบญจศีล แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมในสังคมเมือง ส่งผลให้การปฏิบัติตามเบญจศีลในบางข้อยังไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มความสามารถ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี” ทำให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษาว่า ได้เข้าใจในเรื่องเบญจศีลมากขึ้น และนำไปประพฤติปฏิบัติได้จริงและอย่างถูกต้อง เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชอบทางกาย วาจา และใจให้เกิดความซื่อสัตย์ สุจริต และส่งผลให้พฤติกรรมของบุคคลผู้มีศีล มีความเมตตา กรุณา อ่อนโยน นุ่มนวล และนำเคารพและนำเลื่อมใส และการแสดงออกมาทางด้านพฤติกรรม เป็นลักษณะของบุคลิกภาพที่ดีงาม และแสดงออกมาทางกาย วาจา และใจ อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดเสน่ห์อยู่ในตัว ทำให้พฤติกรรมทางกายและใจ ที่แสดงออกมาทางสังคมย่อมเกิดสันติภาพสงบสุข ซึ่งหน่วยงานระดับท้องถิ่น เช่น เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเกี่ยวกับพฤติกรรมรักษาเบญจศีลภายในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดความสงบสุขอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะดังต่อไปนี้

1) ควรศึกษาพฤติกรรมรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุในที่อื่นๆ ของจังหวัดสุพรรณบุรีว่ามีความเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไรจากการวิจัยในครั้งนี้

2) ควรศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับเบญจศีลที่ใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมจัดโครงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเบญจศีลให้ทราบถึง องค์ประกอบ อานิสงส์ โทษ และผลกรรมของการละเมิดเบญจศีล ฝึกสอนวิปัสสนากรรมฐานขั้นต้น ให้กับประชาชนในหลากหลายพื้นที่ ที่มีลักษณะพื้นที่ที่แตกต่างกัน

3) ควรศึกษาพฤติกรรมของการรักษาเบญจศีลของผู้สูงอายุ ว่ามีปัญหาและอุปสรรคใดที่ส่งผลต่อการรักษาเบญจศีล เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหายั่งยืน

4) ควรศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมรักษาเบญจศีลของประชากรที่มีอายุที่แตกต่างกันว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

5. ควรศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อด้านพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี โดยเน้นหลักธรรมอื่นๆ ที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- จังหวัดสุพรรณบุรี. วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://ww1.suphanburi.go.th/travel/detail/1/data.html> [10 ธันวาคม 2567].
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2539). *อานิสงส์ศีล 5*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (2539). *ทาน ศีล ภาวนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน. (2554). *ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2538). *ความจริงที่ต้องเข้าใจ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี. *ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนวัดป่าเลไลยก์*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.suphancity.go.th/chum16.html> [10 ธันวาคม 2567].
- อนันต์ ศิริวงศ์. (2563). *พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตไทยในอดีต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งชาติ.

**การศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3
โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
บ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี**

**A Study of Learning Achievement in Buddhism on the Topic of the
Threefold Training through Activity-Based Learning among
Prathom Suksa 6 Students at Ban Don Talumpuk
(Charoen Chit Witthaya) School,
Nonthaburi Province**

พลอยชมพู เตชะการโยธา¹ พระมหาพงษ์พิสิฐ ฐานวโร²

Ploychomphu Teachakanyotha¹, Phramaha Pongpisit Thanavsro²
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{1,2}
Program in Teaching Social Studies, Faculty of Education,
Mahamakut Buddhist University^{1,2}
Corresponding author, e-mail: ploychom2003@gmail.com¹

Received: June 12, 2025; Revised: July 09, 2025; Accepted: July 16, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคะแนนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 5 แผน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนจำนวน 20 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired Sample t-test) ในการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการเรียน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคะแนนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกคน โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 88.00 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทางบวกอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนด้วยการใช้กิจกรรมเป็นฐานยังพบว่ามีความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนในเรื่องหลักธรรมโอวาท 3 ได้อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งยังเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อันเป็นการพัฒนาทั้งความรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในวิชาพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสมกับระดับชั้นประถมศึกษา

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, หลักธรรมโอวาท 3, กิจกรรมเป็นฐาน

Abstract

This research article aims to study the academic achievement scores in Buddhist Studies on the topic of the Threefold Training (Ovadapatimokkha) using activity-based learning, and to compare the learning achievement before and after the activity-based learning intervention among Grade 6 students at Ban Don Talumpuk (Charoenchit Wittaya) School, Nonthaburi Province. The sample group consisted of 15 Grade 6 students, selected through purposive sampling. The research was conducted over five instructional plans developed based on the concept of activity-based learning. The research instruments included lesson plans on the Threefold Training and a 20-item achievement test administered before and after the learning sessions. The data were analyzed using descriptive statistics percentage, mean, and standard deviation and inferential statistics using the paired sample t-test to compare pre-test and post-test results.

The research findings revealed that every student achieved higher post-test scores compared to their pre-test scores. The average post-test score was 88.00 percent, indicating a significant improvement in learning achievement. The use of activity-based learning, which emphasizes student-centered learning processes, had a clearly positive effect on academic performance. Furthermore, the comparison of pre-test and post-test scores showed a statistically significant difference at the .05 level. In conclusion, the implementation of activity-based learning proved to be effective in enhancing students' academic achievement in Buddhist Studies, specifically on the topic of the Threefold Training. This approach also encouraged greater student engagement in the learning process. The results align with the principles of quality education development that emphasize learner-centered approaches, supporting both knowledge acquisition and the cultivation of desirable characteristics in primary school students through Buddhist education.

Keywords: Learning Achievement, Threefold Training, Activity-Based Learning.

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ควบคู่คุณธรรม มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองดีตามวิถี

ประชาธิปไตย มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ ตลอดจนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพตามแนวทางการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความอดทนและเคารพในความแตกต่าง โดยเฉพาะในวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาแนวคิดและพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีจิตใจมั่นคงในคุณธรรม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสังคมไทยเผชิญกับปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสบริโภคนิยมและสื่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหาหนักและเป็นนามธรรมในวิชาพระพุทธศาสนา จึงกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะการคิดและการเชื่อมโยงความรู้ของผู้เรียน ส่งผลให้เกิดความเบื่อหน่ายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสม เพราะเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านการปฏิบัติจริง กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง และพัฒนาทักษะต่างๆ อย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี เพื่อประเมินประสิทธิผลของแนวทางการเรียนรู้ดังกล่าว และนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคะแนนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี ระหว่างก่อนและหลังเรียน

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดและสนับสนุนความสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรแกนกลางฯ พ.ศ. 2551 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล โดยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม ผ่านกิจกรรมหลากหลายที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2. เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในกลุ่มสาระนี้ วิชาพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบหลักในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม หลักธรรมโอวาท 3 (ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำความดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส) เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม การสอนในระดับประถมศึกษาเน้นการท่องจำ มากกว่าการเข้าใจเชิงลึกหรือนำไปใช้ในชีวิตจริง

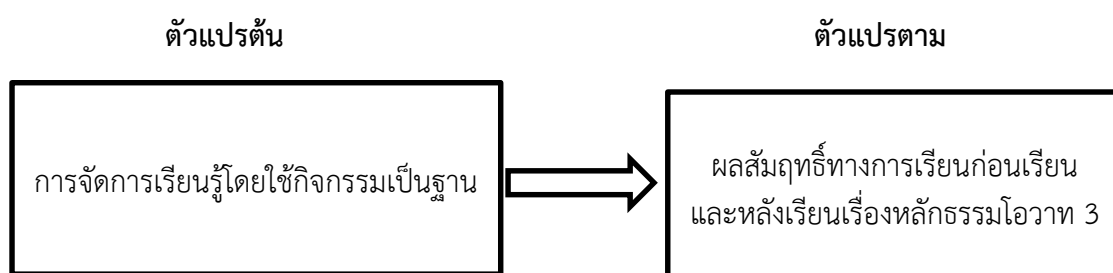
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้โอวาท 3 โอวาท 3 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนาและถือเป็นหัวใจของคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน การน้อมนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ในการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่เอกสารส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษาที่เน้นการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือพัฒนาการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม

4. แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning: ABL) การจัดการเรียนรู้แบบ ABL เป็นแนวทางที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่างๆ ได้อย่างรอบด้าน เอกสารหลายฉบับระบุว่า ABL ส่งเสริมความคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้ดี แต่ยังมีข้อจำกัดในแง่ของการประยุกต์ใช้กับวิชาที่เป็นนามธรรม เช่น พระพุทธศาสนา ซึ่งยังมีงานวิจัยเกี่ยวข้องน้อย

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยในอดีตที่ศึกษาเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยกิจกรรมเป็นฐานส่วนใหญ่มักเน้นวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือภาษา ขณะที่งานวิจัยในวิชาพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในหัวข้อ “โอวาท 3” ยังมีจำนวนน้อย อีกทั้งยังไม่ครอบคลุมวิธีการสอนแบบ ABL ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงมีคุณค่าในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ โดยการนำกระบวนการเรียนรู้แบบ ABL มาใช้กับการเรียนรู้หลักธรรมโอวาท 3 อย่างเป็นระบบ

สรุปได้ว่า จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าแม้จะมีแนวทางการจัดการเรียนรู้และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงในภาพรวม แต่ยังขาดการวิจัยที่เจาะลึกเฉพาะเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน การวิจัยครั้งนี้จึงมีบทบาทในการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษาอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ หากต้องการให้เพิ่มเติมเอกสารหรืออ้างอิงเฉพาะฉบับใดเป็นพิเศษสามารถแจ้งเพิ่มเติมได้ครับ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี จำนวน 15 คน (เจริญจิตต์วิทยา) โดยการเลือกแบบเจาะจง ที่มีผลการเรียนต่ำ

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Designs) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pre –test Post – test Design (เสริมพงศ์ วงกลมไสย, 2548) มีลักษณะการวิจัย ดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pre –test Post – test Design

กลุ่ม	Pre-test	Treatment	Post-test
ทดลอง	T_1	x	T_2

แทนค่า

- T_1 หมายถึง การทดลองสอบก่อนเรียน (Pre-test)
- X หมายถึง การจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรมเป็นฐาน
- T_2 หมายถึง การทดสอบหลังเรียน (Post-test)

การดำเนินการวิจัย

การเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนด้วยแบบทดสอบก่อนเรียนเรื่อง หลักธรรมโอวาท 3 จำนวน 1 ชุด 20 ข้อ ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดสอบและเก็บคะแนนก่อนเรียน

2. ขั้นตอนทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมแบบกลุ่มเป็นฐาน ทั้งหมด 5 แผน ไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี จำนวน 15 คน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการวางแผนและดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การจัดเตรียมการวิจัย เพื่อให้เกิดระบบการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนโดยศึกษาเอกสาร ตำรา ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้าง พัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความสอดคล้อง เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ แล้วนำกลับมาพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3. นำเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงมาใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี โดยการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 15 คน

4. เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างและผู้เชี่ยวชาญนำมาวิเคราะห์ สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัย โดยจัดทำเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ก่อนการทดลอง – ดำเนินการทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบจำนวน 20 ข้อ
2. ระหว่างการทดลอง – จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเป็นฐาน จำนวน 5 แผน
3. หลังการทดลอง – ทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกันกับก่อนเรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเป็นฐาน
2. แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ
3. สื่อการเรียนรู้แบบกิจกรรม จำนวน 3 แผน
4. แบบประเมินค่าความสอดคล้องของเครื่องมือ (IOC)

สรุปผลการวิจัย

การเรื่อง การศึกษาทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลคะแนนการหาประสิทธิภาพของการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี จำนวน 15 คน พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการมีคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ 188 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.97 และมีคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 254 ค่าเฉลี่ย 16.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.88 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียนโดยรวมเท่ากับ 12.50 ค่าเฉลี่ยเท่ากับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 83.33 แสดงว่านักเรียนมีคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 15 คนที่ได้รับการทำแบบทดสอบก่อนเรียน ทั้งหมด 20 ข้อ ผลปรากฏว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยสามารถแสดงผลการเรียนของนักเรียนที่มีผลคะแนนการเรียนสูงขึ้นมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด โดยอธิบายผลเรียงลำดับจากคะแนนพัฒนาการมากที่สุด คือ นักเรียนคนที่ 13 จำนวน 12 คะแนน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.33 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.79 ซึ่งมีผลคะแนนหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนจำนวน 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 26.47 และนักเรียนที่มีผลคะแนนหลังเรียนเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด จำนวน 3 คน คือ นักเรียนคนที่ 6 กับนักเรียนคนที่ 10 และ 14 ซึ่งมี

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.60 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.75 ซึ่งมีผลคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนจำนวน 2 คะแนนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 88.00

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ $\bar{x}$ ใช้ ตัวนี้ ($\bar{x} = 17.6$) ซึ่งมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.= 7.54) และ คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{x} = 12.53$) ซึ่งมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.= 8.83) เมื่อนำมาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยสถิติวิเคราะห์ค่า t ที่สัมพันธ์กัน (t-test แบบ Paired Samples t-test) พบว่า มีค่า t ที่ระดับ 5.97 และค่า df. อยู่ที่ 14.00 ซึ่งปรากฏว่า คะแนนทดสอบหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

เพื่อศึกษาระดับคะแนนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากผลการหาประสิทธิภาพของคะแนนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี จำนวน 15 คน พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทุกคนคิดเป็นร้อยละ 88.00 ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้วิจัยได้นำกิจกรรมเป็นฐานที่มีประสิทธิภาพมาช่วยพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังได้นำเครื่องมือได้ผ่านกระบวนการหาคุณภาพเครื่องมือมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา โดยเนื้อหาในการนำมาประกอบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับผู้เรียน และกิจกรรมที่นำมาใช้มีประโยชน์กับผู้เรียนอย่างมาก เนื่องจากผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมที่เป็นกระบวนการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้พัฒนาการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรมในเรื่องโอวาท 3 โดยได้ออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัยและสอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนนั้นเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีและทำให้ผู้เรียนสามารถรับประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ และส่งผลให้การหาประสิทธิภาพของทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของ

กิจกรรมเป็นฐานที่ถูกออกแบบมาอย่างเหมาะสม ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน แต่ยังเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกัน และช่วยให้นักเรียนมีความสนใจและมีแรงจูงใจในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น งานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Prince, M. (2004) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้เชิงปฏิบัติหรือกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือทำ (active learning) ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น ส่งผลต่อการจดจำเนื้อหาได้ดีกว่าการเรียนรู้เชิงบรรยายเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ Trilling & Fadel (2009) ยังกล่าวว่าการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา ยะคำ (2556) ได้ศึกษาเรื่องการสร้างหนังสือการ์ตูนสาระพุทธศาสนา เรื่องพุทธโอวาท 3 เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดห้วยทราย อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหนังสือการ์ตูน แผนการจัดการเรียนรู้ ประเมิน คุณภาพหนังสือการ์ตูน และประเมินแบบวัดคุณธรรมพื้นฐาน สาระพระพุทธศาสนา เรื่องพุทธโอวาท 3 เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดห้วยทราย อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ ได้หนังสือการ์ตูนประกอบการสอนสาระพุทธศาสนา โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธโอวาท 3 เรื่องเด็กดี มีจิตใจงาม เรื่องคำสัญญาของเด็กดี เรื่องครอบครัวสุขสันต์ จำนวน 3 เล่ม แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสือการ์ตูนเรื่องพุทธโอวาท 3 จำนวน 3 แผน และแบบวัดคุณธรรมพื้นฐาน จากการประเมินคุณภาพพบว่า หนังสือมีคุณภาพดี ในด้านเนื้อหา ภาพประกอบ การใช้ภาษา ด้านคุณค่าของหนังสือรูปเล่มและด้านความน่าสนใจของเรื่อง พบว่ามีคุณภาพดี เหมาะสม สามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา เรื่องพุทธโอวาท 3 ของประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ ดังนั้นการพัฒนาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน

2. จากผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งนักเรียนมีคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แสดงว่า การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี สามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนได้ดีขึ้น ทั้งนี้ในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน เป็นเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน ได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มการมีส่วนร่วม และรู้สึกไม่น่าเบื่อ ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ จึงนำไปสู่การก่อเกิดการเรียนรู้โดยไม่รู้ตัว ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากที่ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดอนตะลุมพุก (เจริญจิตต์วิทยา) จังหวัดนนทบุรี จำนวน 15 คน ซึ่งโดยปกติ นักเรียนระดับประถมปลาย จะชื่นชอบการเล่นที่ทำหาย และการได้ทำกิจกรรมแบบกลุ่ม มากกว่าการทำงานแบบเดี่ยวที่มีทั้งความเครียดและความกดดันจึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจ ดังนั้น การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชา

พระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดนนทบุรี จึงเป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จึงเกิดการเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้ ส่งผลให้ผู้เรียนนั้นได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลนอกจากผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ งานวิจัยหลายชิ้นได้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา John Hattie (2009) ระบุว่า การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ส่งผลต่อการเพิ่มความเข้าใจเชิงลึก ลดความรู้สึกเบื่อหน่าย และสร้างแรงจูงใจภายในตัวผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเรียนรู้ลักษณะนี้ยังทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ตรง และนำความรู้ใหม่ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับการค้นพบในงานนี้ที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับก่อนเรียน อีกทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนานและมีแรงจูงใจ ซึ่งตรงกับข้อเสนอที่ชี้ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อน ในสังคมการเรียนรู้ นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสิทธิโชค สิริวงโณ และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้เชิงรุก วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดจระเข้ใหญ่ ตำบลจระเข้ใหญ่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 17 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องพุทธโอวาท 3 และหลักกรรม จำนวน 5 ชุดการเรียนรู้ (2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test dependent ผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

จากการวิจัยของผู้วิจัยเองและผู้วิจัยท่านอื่นๆ พบว่า การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดนนทบุรี เป็นเครื่องมือที่นอกจากจะทำให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมและเกิดความสนุกสนานแล้วยังช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้ หากผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะการเขียนเป็นประจำ รวมทั้งได้รับการเสริมจากกำลังใจจากครูผู้สอนก็จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขและไม่ย่อท้อที่จะเรียนรู้ ซึ่งทำให้สามารถที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถมากขึ้นไปในอีกระดับหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้หรือการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 ทำให้นักเรียนนอกจากจะได้ความรู้แล้วยังเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เกิดความสนุกสนาน ตื่นเต้น เราใจ

เป็นการส่งเสริมการจดจำ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาผลการเรียนรู้ที่สูงขึ้น จึงถือว่าเป็นนวัตกรรมที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องหลักธรรมโอวาท 3 ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนนั้น ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะต้องเตรียมความพร้อม เตรียมสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้ในการเรียนการสอนให้พร้อมทุกครั้ง นอกจากนี้ผู้สอนควรจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ ถึงจะมองเห็นวิธีหรือเทคนิคในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อจะทำให้ผู้เรียนนั้นได้เรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล

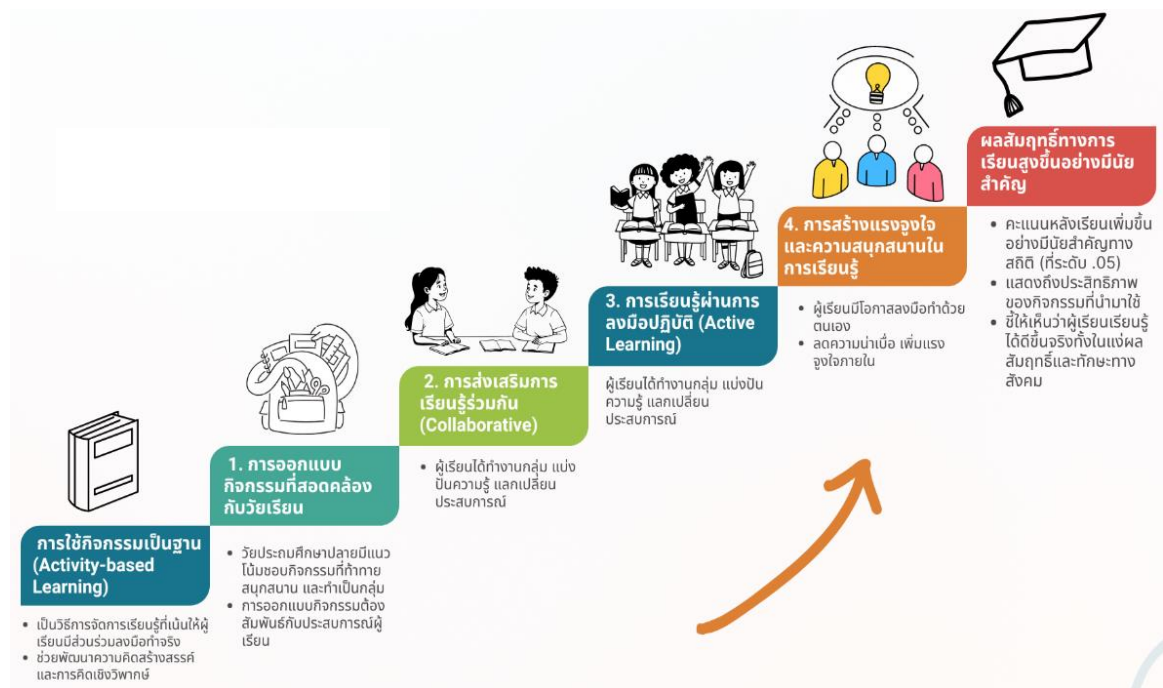
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการสอนโดยเทคนิคอื่นๆ ว่ามีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ต่างกันหรือไม่

2. ควรมีการสร้างชุดกิจกรรมกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในเนื้อหาอื่นและในระดับชั้นอื่น เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้

การใช้กิจกรรมเป็นฐานในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษาได้โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกัน ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่ยังส่งเสริมทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างครอบคลุม

แผนภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ที่ได้

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรณา พ.ศ. 2559. (2560, 27 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 12 ก, หน้า 41-51.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546ก). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546ข). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสิทธิโชค สิริวัฒนโณ. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้เชิงรุก วิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- ศิวนาถ ฤชุพันธุ์. นายกษมาคมโหรแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์. 9 กุมภาพันธ์ 2566. สัมภาษณ์.
- อัจฉรา ยะคำ. (2556). การสร้างหนังสือการ์ตูนสาระพุทธศาสนา เรื่องพุทธโอวาท 3 เพื่อเสริมคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดห้วยทราย อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- เสริมพงษ์ วงศ์กมลไสย. (2548). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง หลวงตาพลวง โดยใช้กิจกรรมกลุ่มแบบจิกซอว์และแผนผังความคิด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต, ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses related to achievement*. London: Routledge.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons.
- Prince, M. (2004). Does Active Learning Work? A Review of the Research. *Journal of Engineering Education*, 93, 223-231.

เหตุและผลกับปัญหาการครองเรือนในยุคปัจจุบัน

Causes and Effects of Household Problems in the Present Era

พระณรงค์ฤทธิ์เทพ ฐานิสฺสโร¹, พูนศักดิ์ กมล²

Phra Narongritthep Thanissaro¹, Poonsak Kamol²

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2}

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2}

Corresponding author, e-mail: pond.narongrittep1995@gmail.com

Received: May 23, 2025; Revised: July 12, 2025; Accepted: July 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการครองเรือนตามหลักอริยสัจ คือ การดำเนินชีวิตคู่ภายใต้หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบในชีวิตครอบครัวและลดความทุกข์จากการดำเนินชีวิตประจำวัน หลักอริยสัจ 4 ที่นำมาประยุกต์ใช้ได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์), สมุทัย (เหตุให้เกิดทุกข์), นิโรธ (ความดับทุกข์) และมรรค (ทางดับทุกข์) จากการศึกษาพบว่า การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ในการครองเรือน 1) ทุกข์ คือ การยอมรับว่าชีวิตคู่ก็มีทั้งสุขและทุกข์ ไม่ควรหลงทางไปกับการแสวงหาความสุขอย่างเดียว ควรมีจิตใจที่แข็งแกร่งในการเผชิญหน้ากับความทุกข์ 2) สมุทัย คือ การระบุสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ในชีวิตคู่ เช่น ความเห็นแก่ตัว, การขาดความเข้าใจ, การไม่รู้จักรอคอดทน, การขาดความเมตตาธรรม 3) นิโรธ คือ การตั้งเป้าหมายที่จะดับความทุกข์ในชีวิตคู่ เช่น การฝึกตนเองให้มีสติ, มีปัญญา, มีเมตตา, มีความอดทน, การทำความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง, การสื่อสารที่เปิดกว้าง 4) มรรค คือ การนำหลักมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการดำเนินชีวิตคู่ เช่น สัมมาทิฐิ (ความคิดที่ถูกต้อง), สัมมาสังกัปปะ (เจตนาที่ถูกต้อง), สัมมาวาจา (การพูดที่ถูกต้อง), สัมมากรรมันตะ (การกระทำที่ถูกต้อง), สัมมาอาชีวะ (การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง), สัมมาวายามะ (ความพยายามที่ถูกต้อง), สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง), สัมมาสมาธิ (ความเพียรที่ถูกต้อง) การนำหลักอริยสัจและฆราวาสธรรมมาประยุกต์ใช้ในการครองเรือน จะช่วยให้ชีวิตคู่มีความสุขและสงบมากขึ้น ลดความขัดแย้งและปัญหาต่างๆ ทำให้ครอบครัวมีเสถียรภาพและมีความอบอุ่นเข้มแข็ง

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์, การครองเรือน, ยุคปัจจุบัน

Abstract

This article aims to study Living in a house according to the Noble Truths is living a life together under the principles of Dharma discovered by the Lord Buddha in order to create happiness and peace in family life and reduce suffering from daily life. The Four Noble Truths that can be applied are: Dukkha (suffering), Samudaya (cause of suffering), Nirodha (cessation of suffering), and Magga (path to the cessation of suffering). The study found

that the application of the Four Noble Truths in household life 1. Dukkha is accepting that married life has both happiness and suffering. You should not get lost in the pursuit of only happiness. You should have a strong mind to face suffering. 2. Samudaya is identifying the causes of suffering in married life, such as selfishness, lack of understanding, impatience, and lack of compassion. 3. Nirodha is setting goals to end suffering in married life, such as training yourself to be mindful, wise, compassionate, patient, deeply understanding each other, and open communication. 4. Magga is applying the Eightfold Path in married life, such as Samma-ditthi (right thinking), Samma-sankappa (right thought). (Right intention), Right speech (Right speech), Right action (Right action), Right livelihood (Right occupation), Right effort (Right effort), Right mindfulness (Right mindfulness), Right concentration (Right effort). Applying the principles of the Noble Truths and the Dhamma of the Lay People in married life will help couples live happier and more peacefully, reduce conflicts and problems, and make the family stable and strong.

Keywords: Buddhist ethics, Family, Modern era.

บทนำ

สภาพสังคมไทยปัจจุบันกับอดีตมีความเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน หนึ่งในนั้น คือ บทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา และการเป็นพ่อบ้านแม่บ้านที่ต่างไปจากเดิม ในอดีตผู้หญิงไม่ได้เรียนหนังสือ สิ่งที่ต้องเรียนรู้ คือ งานบ้านงานเรือน ฝ่ายชายเป็นผู้ทำงานเลี้ยงครอบครัว การแต่งงานจึงเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับชีวิตผู้หญิงในอดีต แต่ปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ผู้หญิงได้เรียนหนังสือและทำงานเลี้ยงตัวเองได้ บางคนเก่งมากได้รับผิดชอบในตำแหน่ง และการงานสูง มีรายได้สูง ทำให้ระดับการพึ่งฝ่ายชายน้อยลง เศรษฐกิจปัจจุบันส่งผลให้ต้นทุนการดำรงชีพของแต่ละครอบครัวสูงมาก โดยเฉพาะการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่เป็นเรื่องยากที่จะอยู่ได้ด้วยการทำงานของฝ่ายชายเพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้น ในครอบครัวจำนวนมากภรรยาต้องทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัวด้วย และบางครอบครัวฝ่ายหญิงมีความสามารถและมีบทบาทในการหารายได้เลี้ยงครอบครัวสูงและโดดเด่นกว่าฝ่ายชาย ซึ่งโอกาสที่ครอบครัวจะเกิดปัญหาความขัดแย้งและความสัมพันธ์เป็นไปได้สูง หากฝ่ายหญิงไม่เข้าใจถึงความเสี่ยงของการเกิดปัญหาและฝ่ายชายไม่สามารถปรับตัวปรับใจยอมรับบทบาทที่เด่นน้อยลงของตนเองได้ สิ่งที่มีมากขึ้นในครอบครัวก็คือสามีจะรู้สึกเสียหน้า ด้อยค่าลง อาจจะไปสู่ปัญหาการมีภรรยาน้อย เพื่อที่จะชดเชยความรู้สึกด้อยค่าของตนเอง หรือในบางรายที่ฝ่ายหญิงให้เวลากับงานมากกว่าครอบครัว ฝ่ายชายที่มีความรู้สึกไม่มั่นคงก็อาจจะแวงว่าฝ่ายหญิงอาจกำลังไปมีความสัมพันธ์กับชายอื่นที่มีความสามารถสูงกว่าตน ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาทะเลาะเบาะแว้งและหย่าร้างในที่สุด และถ้าเกิดในครอบครัวที่มีลูกแล้วปัญหาก็จะซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทั้งในระดับพ่อแม่และระดับลูกๆ สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคมมีบทบาทในการเลี้ยงดูสมาชิกที่เกิดมาให้มีชีวิตรอด คำว่าครอบครัวหมายถึง กลุ่มบุคคล ประกอบไปด้วยบิดามารดาและบุตร ซึ่งอาจจะสืบสันดานสายโลหิต หรือมาจากการรับเป็นบุตรบุญธรรมได้ (จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2554: 79)

ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สถาบันครอบครัวจะเป็นองค์ประกอบๆ หนึ่งแห่งโครงสร้างทางสังคมอย่างมั่นคงได้ ก็อาศัยสมาชิกอันเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งของครอบครัว แต่ละคนก็จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจุดเริ่มต้นของครอบครัว คือ การแต่งงานระหว่างชายและหญิง การที่ชายและหญิงแต่งงานกันก็เพราะเหตุปัจจัยหลายด้าน เช่น 1) เกิดจากความรัก และความปรารถนาจะเป็นคู่ครอง ซึ่งกันและกันตลอดชาติ 2) เกิดจากความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันในชาติปัจจุบัน ซึ่งในข้อนี้เกี่ยวข้องกับภาระอันเคร่งครัดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งการทำหน้าที่ของฝ่ายหนึ่ง จนอีกฝ่ายหนึ่งก็เห็นอกเห็นใจยอมรับการเป็นคู่ครอง 3) ผู้ใหญ่จัดให้มีการแต่งงานกัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการแต่งงานแบบคลุมถุงชน 4) การแต่งงานโดยการซื้อหรือจ่ายเงินเป็นค่าตัวเจ้าสาวหรือค่าตัวเจ้าบ่าวให้กับพ่อแม่ผู้ปกครองของฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย (จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2554)

ครอบครัวที่มีความสุขเป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่น เข้าใจ พร้อมต่อสู่ปัญหาต่างๆ ในยุคสังคมปัจจุบัน สังคมที่ไม่คำตอบสำหรับปัญหา แต่ว่าสถาบันครอบครัวมีคำตอบในทุกปัญหาที่เข้ามาระหว่างสมาชิกครอบครัวเพราะนั่นคือความเข้าใจ ความโล่งใจ ความไว้น้ำใจเชื่อใจ และเป็นบาทฐานในการประเมินรับมือกับปัญหาที่สมาชิกในครอบครัวจะเผชิญทำให้บริบทของครอบครัวจะเป็นการต่อสู้ปัญหาด้วยกัน รับผิดชอบด้วยกัน และสามารถยอมรับผลที่ตามมาอย่างเข้าใจ ฉะนั้นจึงควรมีหลักธรรมเป็นหลักความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี คือ ฆราวาสธรรม ซึ่งแปลว่าการดำเนินชีวิตประจำวันไปด้วยกันการปฏิบัติตนต่อกันในชีวิตประจำวันที่ทุกคนควรกระทำต่อกัน “ฆราวาส” แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก, ผู้ครองเรือน และ “ธรรม” แปลว่า ความถูกต้อง, ความดีงาม, นิสัยที่ดีงาม, คุณสมบัติ, ข้อปฏิบัติ ฆราวาสธรรม แปลว่า คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ แต่ละประการมีความหมายในแนวปฏิบัติ ดังนี้ 1) สัจจะ สัจจะชื่อต่อกัน หมายถึง การดำรงมั่นในสัจจะการมีความจริง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง โดยจะทำอะไรก็ให้เป็นทีเชื่อถือไว้วางใจกัน กล่าวในเชิงปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อตรงต่อชีวิตของตน ผู้ครองเรือนที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อคู่ครองของตัวเองมีความจริงใจต่อคู่ครอง ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอกหรือประพฤตินอกใจคู่ครอง 2) ทมะ รู้จักข่มจิตของตน คือฝึกตน หมายถึงการรู้จักฝึกฝนตนเอง บังคับควบคุมตนเองได้ หรือการข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา 3) ขันติอดทน หมายถึง ความอดทน มุ่งหน้าประกอบหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมายไม่ทอดถอน ขันติในที่นี้ มุ่งในแวงวิริยะ คือเพียรอดทน ไม่หวั่นไหวย่อท้อต่ออุปสรรคแห่งชีวิต 4) จาคะ รู้จักเสียสละ หมายถึง การมีน้ำใจไม่หวงแหนของกินของใช้ต่างๆ แม้กับคู่ครองของตน ผู้ครองเรือนที่ดีจะต้องใจกว้าง มีความโอบอ้อมอารีวิไพเราะต่อคู่ครอง ต่อเพื่อน ตลอดจนญาติๆ ของคู่ครองเสมอหน้ากันเหมือนปฏิบัติต่อตัวเอง ต่อเพื่อน และญาติของตัวเอง

ปัญหาครอบครัวเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ทั่วไป เพราะทุกครอบครัวล้วนมีเหตุที่อาจก่อความขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในบ้านได้ ไม่ว่าจะเป็นความคิดเห็นที่แตกต่าง การเลี้ยงลูก ปัญหาสุขภาพหรือสถานภาพทางการเงิน ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้อาจบานปลายจนกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว อาจทำให้ชีวิตชีวิตคู่จบลงและส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กได้ด้วย ดังนั้น เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นภายในครอบครัว คนในบ้านควรร่วมมือกันจัดการปัญหาต่างๆ เพื่อให้ชีวิตคู่ราบรื่น และสมาชิกคนอื่นๆ ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้สาเหตุส่วนใหญ่ของปัญหาครอบครัว มีปัจจัยต่างๆ เช่น ภาวะเจ็บป่วย

หากสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กหรือหัวหน้าครอบครัวมีปัญหาสุขภาพหรือป่วยเป็นโรคต่างๆ ก็อาจส่งผลกระทบต่อจิตใจของคนในครอบครัวและสร้างความกังวลใจไม่น้อย เพราะอาจทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาได้ เช่น สถานะทางการเงินของครอบครัว เป็นต้นปัญหาด้านการเงิน ภาวะเศรษฐกิจและการว่างงานอาจทำให้สมาชิกภายในครอบครัวเกิดความเครียด วิตกกังวล และอาจเผชิญภาวะซึมเศร้าได้ ปัญหาทางการเงินอาจเป็นสาเหตุทำให้พ่อหรือแม่ต้องออกไปหางานทำ จนส่งผลให้เด็กต้องอยู่กันตามลำพังและขาดการดูแลหรืออบรมสั่งสอนอย่างที่ควรจะได้รับนิสัยและความเคยชินส่วนตัว แม้จะตกลงใช้ชีวิตคู่ร่วมกันจนมีภรรยาแล้ว แต่นิสัยส่วนตัวที่มีมานานนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก ซึ่งอาจทำให้คู่สมรสไม่พอใจนิสัยหรือการกระทำของอีกฝ่ายเมื่อต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันและอาจนำมาสู่ความขัดแย้งได้ ความบกพร่องในการรับผิดชอบหน้าที่ ในยุคปัจจุบัน ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานเพื่อหาเงินมาเลี้ยงดูครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชาย หากผู้หญิงต้องรับผิดชอบงานบ้านต่างๆ หลังเลิกงานก็อาจทำให้รู้สึกเหนื่อย หงุดหงิด และอาจเกิดความขัดแย้งในครอบครัวขึ้นได้ เนื่องจากสามีและภรรยาควรมีความรับผิดชอบในงานบ้านและการดูแลบุตรร่วมกันการนอกใจ การนอกใจเป็นปัญหาที่อาจร้ายแรงจนถึงขั้นทำให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสจบลงและเกิดการหย่าร้างได้ ซึ่งเด็กที่พ่อแม่หย่าร้างกันนั้นอาจรู้สึกขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลอบรมที่ดี ขาดที่พึ่งและการชี้แนะให้คำปรึกษา จนอาจทำให้เด็กขาดการควบคุมตนเองและส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ เช่น ติดยาเสพติด ติดการพนัน และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เป็นต้น การใช้ความรุนแรง เมื่อขาดการสื่อสารที่ดีและได้รับแรงกดดันจากภายนอกครอบครัว เช่น ภาวะเศรษฐกิจและความเครียด เป็นต้น ก็อาจทำให้เกิดความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวได้ โดยผู้ที่ถูกกระทำมักเป็นเด็กและสตรี ซึ่งเด็กที่เติบโตจากครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงนั้นมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อโตขึ้น มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ติดยาเสพติด ติดการพนัน และมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ การขาดความเอาใจใส่และไม่ใช้เวลาให้กัน ด้วยภาระหน้าที่ของสมาชิกในบ้านแต่ละคน อาจทำให้ไม่มีเวลาพูดคุย สอบถามสารทุกข์สุกดิบ หรือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อกระชับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สาเหตุที่กล่าวมานี้ มักเป็นสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัว

พุทธจริยศาสตร์

เป็นศาสตร์ว่าด้วยการตัดสินใจการกระทำทุกอย่างของมนุษย์ก็เกิดจากเจตนาเป็นตัวบ่งชี้ อาทิเช่น การที่จะพูด คิด หรือทำอะไรก็ตามสิ่งนั้นจะดีหรือชั่วก็ล้วนอยู่ที่เจตนาของผู้กระทำ ถ้าเจตนาร้ายถือว่าเป็นชั่ว และกลับกันถ้าเจตนาดีถือว่าเป็นดี ดังพระพุทธรพจน์ที่ว่า ”ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตขอเตือนว่าเจตนาเป็นตัวชี้กรรม คือ การกระทำ” สำหรับพุทธจริยศาสตร์แล้วจะถือว่าเจตนาเป็นสิ่งสำคัญในการกระทำความดีหรือความชั่ว สำหรับวิธีการศึกษาพุทธจริยศาสตร์ที่ตินั้นจำเป็นจะต้องรู้ถึงที่มาแล้วจึงศึกษาจึงจะเกิดผล ถ้าจะศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาหรือพุทธจริยตามทีพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า จริยศาสตร์หรือจริยธรรมมาจากคำว่า พรหมจรรย์ คือ ความบริสุทธิ์สะอาด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงทางสายกลางที่เรียกว่ามรรค 8 เป็นการปฏิบัติที่เป็นสายกลาง ด้วยการแสดงถึงเหตุด้วยความ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปให้มีความพอดีทางสายกลาง กับวิธีการศึกษา 3 ประการ เช่น การศึกษาเรื่องศีล สมาธิ และปัญญา เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ได้ครอบคลุมถึงพฤติกรรมที่แสดงทุกประการ แต่มุ่งเอาความประพฤติหรือการกระทำที่เรียกว่า “กรรม” ที่ประกอบด้วยผล

และสิ่งที่เกิดขึ้น” ริกซ์ทั้งหลายเรากล่าวเจตนานี้เองว่าเป็นกรรม บุคคล คิดแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย วาจา ใจ” (อภิ.ก. (ไทย) 37/532/583)

เบญจศีล หรือ ศีล 5 เป็นนิจศีลของฆราวาสทั่วไป ถือว่าเป็นหลักพุทธจริยพื้นฐานของมนุษย์ ในเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตการเป็นอยู่ หรือหลักธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ ทำคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย วาจา ส่วนธรรมที่มีควบคู่กับเบญจศีลเป็นวินัย เบญจธรรมเป็นข้อปฏิบัติควบคู่กับวินัย ของมนุษย์

เป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นมนุษย์ อยู่ในสังคมมนุษย์อย่างมีความสุขพอสมควรแก่ อรรถภาพตามฐานะตำแหน่งและหน้าที่อันชอบธรรม จะพัฒนาชีวิตถึงความละเอียดอ่อนลึกซึ้งลงไปอีก ทั้งเรื่องของ กาย วาจา และใจ คือ หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ เป็นทางแห่งกุศลกรรมในทางสิ่งที่ควรทำ ถ้าไม่ควรทำเรียกว่า อกุศลกรรม

เป็นธรรมะหรือจริยธรรมขั้นปรมาตม์ ประกอบด้วยธรรมที่ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ หรือธรรมะในระดับที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีคุณธรรมขั้นสูงเป็นอริยบุคคลเป็นโลกุตตรธรรม การประยุกต์ใช้ในการทำงานในเรื่องของพุทธจริยศาสตร์ขึ้นจึงประกอบด้วยหลักธรรม

ลักษณะการครองเรือนในสังคมไทย

ครอบครัวไทยในปัจจุบันเผชิญกับสภาวะการณ์ เปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ครอบครัวและปัจจัยแวดล้อมในชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยสภาพเศรษฐกิจซึ่งเปลี่ยนแปลงตาม กระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิต ของครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปจะเห็นได้ว่า ครอบครัวไทยมีลักษณะหลากหลายยิ่งขึ้น และสมาชิกใน ครอบครัวมีการดำเนินชีวิตที่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านโครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายใน ครอบครัว ที่มีต่อกันทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมและ ประเทศชาติในอนาคต การครองเรือนเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวต้องพยายาม ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ก่อปัญหาให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม สิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ สายใยแห่งความรัก ที่เป็นตัวสอดประสานสมาชิกของครอบครัวให้เกิดความผูกพันเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน ดังนั้น สามภรรยาซึ่งถือว่าเป็นผู้นำของครอบครัวจึงมีความสำคัญ ในการดำเนินการกิจนี้ ร่วมกัน พื้นฐานของครอบครัวในระยะแรก ก็คือการอยู่ร่วมกันของสามภรรยาการเป็นคู่ครองร่วมทุกข์ ร่วมสุขของสามภรรยา เป็นความมั่นคงของสถาบันครอบครัวคู่สามภรรยาเป็นจุดเริ่มต้นของสัมพันธ์ภาพ ที่สำคัญที่สุดในครอบครัว เพราะถ้าหากความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยามีความรักใคร่เข้าใจซึ่งกัน และกัน พยายามปรับตัวเข้าหากันมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ตลอดจนรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันย่อมทำให้ครอบครัวนั้นราบรื่นและมั่นคง (สุ่มทนา สิ้นสวัสดิ์, 2557)

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวอาจแยกกล่าวได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

1) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับแม่ของเด็กเองจะมีอิทธิพลต่อ จิตใจต่อบุคลิกภาพ ต่อการพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กเป็นอันมาก เพราะถ้าเด็กได้อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความรักใคร่ปรองดองกัน ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน ปรีกษาหาหรือกันเมื่อมีปัญหาหรือมีความทุกข์ ร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ของตนช่วยกันอบรมเลี้ยงดู พยายามจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้ดี ไม่ให้สิ่งใดมากระทบกระเทือนต่อจิตใจของเด็ก จะทำให้เด็กเกิด

ความสุข มีความอบอุ่นมีที่พึ่ง ไม่รู้สึกว่าคุณเองถูกทอดทิ้ง เด็กก็มีความสุขสภาพจิตใจที่ดี และมีแนวโน้มที่จะประพฤติตัวไปในทางที่ดีในการทางตรงกันข้ามถ้าเด็กต้องอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่มีการทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ ครอบครัวไม่มีความสุข บรรยากาศของบ้านไม่น่าอยู่ เด็กก็จะกลายเป็นคนก้าวร้าว ชอบขัดคำสั่ง พุดจาหยาบคาย ขี้ปด ชอบวิวาท เด็กที่ต้องอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ชอบจุกจิก จู้จี้ ขี้บ่น ไม่ยอมให้อภัยกันในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เด็กก็จะกลายเป็นคนขาดความมั่นคงทางอารมณ์ หัวสั้นไหวง่าย ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ในครอบครัวที่พ่อแม่ชอบเล่นการพนัน ดื่มสุรา จะทำให้เด็กเลียนแบบได้ง่าย เด็กที่พ่อแม่เลิกร้างแยกทางกันอยู่มักจะประพฤติตนเป็นอันธพาลเถร ก้าวร้าว รวมกันเป็นแก๊งค์เป็นหมู่ ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เพื่อเรียกร้องความสนใจและเพื่อหาทางชดเชยสิ่งที่ตนขาดหายไป

2) ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก บุคคลแรกที่เด็กจะได้พบเห็นในชีวิต ก็คือพ่อแม่เด็กที่จะต้องพึ่งพา พ่อแม่มากในขณะที่ยังเล็กอยู่ พ่อแม่ จะเป็นผู้สนองความต้องการของเด็กแทบทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นทางด้านความรัก ความอบอุ่น การช่วยเหลือเมื่อยามเจ็บป่วยไข้ เสื้อผ้า อาหารเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งสรุปแล้ว ก็คือการสนองความต้องการของเด็กทุกอย่างทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อเด็กโตขึ้นอาจจะพึ่งพ่อน้อยลงไปบ้าง เพราะสามารถที่จะช่วยตัวเองได้บ้างแล้ว จากสิ่งเหล่านี้ ก็พอจะแสดงให้เห็นแล้วว่าพ่อแม่มีความผูกพันกับเด็กเพียงใด ไม่ว่าจะมีความผูกพันทางสายโลหิตหรือโดยทางปฏิบัติ ดังนั้น โดยธรรมชาติของเด็ก เด็กต้องการความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ไม่น้อยหน้าเพื่อนคนอื่น สำหรับเด็กที่ขาดพ่อแม่ หรือมีพ่อแม่แต่แม่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร หรือเด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบวิธีการบังคับให้อยู่ในระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ของพ่อแม่ ก็จะทำให้เด็กเหล่านี้แสดงพฤติกรรมที่ผิดแผกออกไปอีก เพราะสิ่งที่เขาได้รับไม่ตรงกับธรรมชาติและความต้องการของเด็ก เด็กจะแสดงพฤติกรรมออกในทางที่ขัดต่อการยอมรับของสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียหายแก่เด็กเองและแก่ครอบครัวด้วย เด็กจะกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาชีวิต

3) ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพี่น้อง ความสัมพันธ์นี้มักจะมีผลมาจากการปฏิบัติตนของพ่อแม่ต่อลูก ถ้าพ่อแม่เป็นคนไม่ลำเอียงให้ความรักแก่ลูกทุกๆ คนเท่ากัน ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องของเด็กจะเป็นไปโดยราบรื่น การทะเลาะเบาะแว้งระหว่างพี่น้องจากความอิจฉาริษยากันจะไม่มี ในทางตรงกันข้าม ถ้าพ่อแม่มีความลำเอียงเด็กจะเกิดความน้อยใจต้องการเอาชนะพี่หรือน้องที่พ่อแม่ให้ความสนใจมากกว่า จะเกิดจากการอิจฉาริษยาซึ่งตีชิงเด่นกันระหว่างพี่น้อง ทำให้เป็นผลเสียทางด้านจิตใจและอารมณ์ของเด็กเป็นอันมาก ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่ายในบ้าน เบื่อที่จะร่วมกับพี่น้องซึ่งอาจเกิดปัญหาตามมาภายหลังได้ นอกจากนั้นในบางบ้านจะพบว่า พี่น้องอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ในสนใจซึ่งกันและกันเท่าที่ควร ไม่มีความผูกพันรักใคร่กันเหมือนพี่น้องคนอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เด็กได้รับอาจเป็นแรงกดดันให้เด็กต้องแสดงออกดังกล่าวนาน ซึ่งจะทำให้เด็กมีสุขภาพจิตไม่ดี และแสดงพฤติกรรมที่แปลกๆ ออกมาและความสัมพันธ์ภาพระหว่างพี่น้องที่เป็นแบบเย็นชา จะทำให้เด็กก้าวร้าวและมีปัญหาทางอารมณ์

4) ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่และสมาชิกอื่นๆ ภายในครอบครัว สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความผูกพันกันมากระหว่างญาติพี่น้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทจะเห็นได้ชัดเจน คนที่อยู่ในหมู่บ้านหรือละแวกบ้านเดียวกันส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกันแทบทั้งสิ้น และแม่กระทั่งภายในบ้านมักจะประกอบไปด้วยพ่อแม่, ปู่ย่า, ตายาย, พี่, ป้า, น้า และอา อยู่รวมๆ กัน สำหรับครอบครัวที่อยู่ในเมืองลักษณะเช่นนี้จะมึนน้อยกว่าในชนบท แต่จะพบบ้างในทางครอบครัวที่เอาปู่ย่า ตายาย มาช่วยดูแล

บุตรหลาน และนอกจากนี้จะมีคนรับใช้หรือคนงานอื่นๆ อีก แล้วแต่ฐานะของครอบครัวซึ่งบุคคลที่กล่าวมามีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก (โฆเซิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, 2533)

สภาพและปัญหาการครองเรือนในสังคมไทย ในปัจจุบันนี้ครอบครัวไทยจะต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยภายในครอบครัวเอง และปัจจัยแวดล้อมในชุมชนสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวโน้มของโลกาภิวัตน์ รวมถึงการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความก้าวหน้าจนสร้างผลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของครอบครัว จะเห็นได้ว่าครอบครัวไทยมีลักษณะหลากหลายการที่สามีและภริยาไม่สามารถทนอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวได้อีก อาจมีสาเหตุหลายประการที่สำคัญอันจะนำไปสู่ปัญหาครอบครัวแตกร้างและก่อให้เกิดการหย่าร้างได้ตามลำดับ สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดจากรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่คิดทำมาหากิน เมื่อฐานะทางการเงินไม่มั่นคง คู่สมรสอาจหงุดหงิด ทะเลาะเบาะแว้งกันง่ายๆ หรือแก้ไขปัญหาด้วยวิธีผิดๆ
2. ปัญหาด้านความประพฤติและสังคม เช่น การชอบดูหมิ่น เยาะเย้ย ประชดประชันก้าวร้าว หยาดคาย ไม่ซื่อตรง นอกใจ ขาดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน ขาดความรับผิดชอบ
3. ปัญหาด้านอารมณ์ และจิตใจ หากคู่สมรสไม่บรรลุมิติภาวะทางอารมณ์ เช่น เอาแต่ใจตัวเองขาดเหตุผล ชอบหึงหวง โมโหฉุนเฉียว โกรธง่าย
4. ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวความรุนแรงในชีวิตคู่มีความซับซ้อน ด้วยมีความแตกต่างตามบริบทในสังคมร่วมด้วย ซึ่งเป็นการหลอหลอมจากค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ และการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งเรียก รูปแบบนี้ว่า “วงล้อมของอำนาจ และการควบคุม” ประกอบด้วย การบังคับข่มขู่ การควบคุมโดยใช้สายตา ทำทาง การทำลายสิ่งต่างๆ การบีบคั้นทางอารมณ์ การควบคุมการดำเนินชีวิตของภรรยา การไม่ยอมรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การบีบคั้นในประเด็นของลูก การใช้อิทธิทธิ และการบีบบังคับทางเศรษฐกิจ

สภาพของปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวไทยเมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือฆราวาสแล้ว การที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สนิทสนมกันนั้นก็เป็นเรื่องยาก จึงจำเป็นต้องศึกษาหาสาเหตุของปัญหาในครอบครัวหนึ่งๆ อย่างน้อยเป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคล 2 คนขึ้นไป คือ สามีและภรรยาหรือมากกว่านั้น จากการศึกษาถึงหลักหลักพุทธจริยธรรมและสาเหตุของปัญหาการครองเรือนในสังคมไทยมาแล้ว

หลักพุทธจริยธรรมในการครองเรือน

การครองเรือนของคฤหัสถ์ตามแนวทางของพระพุทธศาสนานั้น เป็นแนวทางในการใช้ชีวิตของคฤหัสถ์ให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก และมีความเจริญรุ่งเรืองในการใช้ชีวิตประจำวัน

ความสำคัญของพุทธจริยธรรม พุทธจริยธรรมซึ่งเมื่อแปลตามตัวอักษรแล้ว ก็คือจริยธรรมแนวพุทธนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง คือ จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาพุทธจริยธรรมนั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นได้ทรงวางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะเข้าถึงได้ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุด เพื่อให้ถึงความดีงามอันสูงสุด (วคิน อินทสระ, 2549) ด้วยความ

ประพุดติและกริยาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โดยใจความรวม คือ ผู้ได้ตรัสรู้ร้อยสี่ 4 (ธรรมชาติโดยย่อ) ผู้รู้แจ้งโลก (โลกวิทู) ผู้ตื่นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง (อุปกิเลส) ผู้เบิกบาน (พุทโธ) คือ ได้ได้บำเพ็ญประโยชน์อย่างสมบูรณ์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ในแง่จุดมุ่งหมายของมนุษย์ มนุษย์ได้บัญญัติ คำนี้ขึ้นมาใช้ เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างกัน โดยได้แปลงคำนี้มาจากคุณค่าอาการของธรรมชาติ อีกอย่างหนึ่ง เราจะต้องปฏิบัติหรือแก้ไขตนอย่างไรจึงจะบรรลุซึ่งความดีสูงสุด หรือเราควรทำอะไรเพื่อ ความดีของสังคมหรือเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติ หัวใจของพุทธจริยศาสตร์พอสรุปได้ว่า จงเว้นชั่ว ทำความดีและชำระจิตของตนให้ผ่องใส (เคเอ็น ชยติลเลก, 2537)

ระดับของพุทธจริยธรรม พุทธจริยธรรมที่มีระดับขึ้น 3 ระดับ คือ ระดับพัฒนาคน มีหัวข้อธรรม ประกอบด้วย ธรรมอันทำให้งาม 2 บุคคลหาได้ยาก 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 พระรัตนตรัย 3 ไตรลักษณ์ 3 อิทธิบาท 4 อริยทรัพย์ 7 และโลกธรรม 8 ระดับพัฒนาครอบครัวมีหัวข้อธรรมประกอบด้วย ฆราวาสธรรม 4 สมชีวิธรรม 4 และสุขของคฤหัสถ์ 4 และระดับพัฒนาสังคมมีหัวข้อธรรมประกอบด้วย ธรรมคัมภีร์โลก 2 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 ทิศ 6 และทศพิธราชธรรม 10

พุทธจริยธรรม หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพุดติและกริยาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จริยะ ความประพุดติ กริยาอาการที่ควรประพุดติศาสตร์เพื่อเป็นมาตรฐานความประพุดติของ มนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด

แนวคิดหลักฆราวาสธรรม 4 ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นสูตรที่ต้องท่องจำให้ขึ้นใจ เพื่อให้พร้อมนำออกใช้ได้ทุกเมื่อท่านเรียกธรรมนี้ว่า ฆราวาสธรรม แปลว่า ธรรมสำหรับใช้ในการครองตน ความหมายและประประเทของฆราวาสธรรม ในพระไตรปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มีหลักธรรมบทหนึ่ง ท่านเรียกว่า “ฆราวาสธรรม” หมายถึง ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน มี 4 ประการ คือ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน 2) ทมะ ความอด กลั้น ช่มใจ 3) ขันติ ความอดทน 4) จาคะ ความเสียสละ ผู้ครองเรือน เมื่อตั้งอยู่ในธรรม 4 ประการนี้ ย่อมครองเรือนได้อย่างมีความสุขแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 เป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพุดติปฏิบัติ เช่น สัจจะการเป็นธรรม จะต้องมีความซื่อตรงต่อเพื่อน, บุตรธิดา และภรรยา, เวลา และต่อการทำงาน ส่วนทมะ จะหมายถึง การข่มใจอย่าให้เกิดความรักหรือความเกลียด หรืออย่าให้เกิดโทสะ ขันติก็หมายถึง จะต้องมีความอดทนต่อคำด่าว่า, ความเหนื่อย, ความร้อน และ ความหนาว สำหรับจาคะก็จะหมายถึง การรู้จักบริจาคเสียสละสิ่งของ รวมถึงการมีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านและมิตรสหาย และ ประการที่ 2 เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรม ข้ออื่นๆ ให้สำเร็จ สัจจะ หมายถึงความจริงใจ ความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติในสิ่งนั้น เมื่อจะทำการใดหรือ ปฏิบัติธรรมข้อใดแล้วก็ตามควรตั้งใจจริง ทำอย่างสุดความสามารถ ทำให้ถึงที่สุด ดังเช่นเมื่อพระพุทธเจ้าทำ ความเพียรเพื่อตรัสรู้ ก็ได้ตั้งสัจจอธิษฐานว่า แม้จะเหลือเพียงแต่กระดูก ก็จะไม่ลุกขึ้นจากที่นั่ง ถ้าไม่บรรลุ สัมมาสัมโพธิญาณ ในการศึกษาเล่าเรียนก็เหมือนกันถ้ามีสัจจะหรือสัจจอธิษฐาน คือ ลงมือทำจริงๆ ทำ ด้วยความตั้งใจจริงๆ ก็จะช่วยทำให้ทุกคนสำเร็จบรรลุถึงเป้าหมายสมปรารถนาที่ตั้งใจไว้ได้ ส่วนทมะก็จะ หมายถึง การบังคับใจตัวเองไม่ให้ลุ่มหลงไปตามสิ่งที่ยั่วยั่วอาจจะเป็นสิ่งที่ยากเย็นเพียงใดก็ต้องพยายาม บังคับให้ได้จะต้องใช้ไหวพริบและความฉลาดเข้าต่อสู้ เพราะเป็นธรรมดาของจิตใจเมื่อถูกบังคับก็จะขัดขึ้น ยิ่งกว่าข้างที่ตกมันเสียอีก ซึ่งการบังคับจิตใจของตนเองจะมี 2 วิธี นั่นก็คือ วิธีแรก คือ การปลอบประโลม จิตใจค่อยๆ ปลอบโยน กรณีที่สอง คือ การบังคับโดยตรงการตัดใจไม่ทำให้ทำในสิ่งนั้น สำหรับการใช้วิธีไหนนั้น

จะดูสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว ส่วนขั้นดี ถึงแม้ว่าจะมีข้อทမ်း การข่มใจอยู่แล้ว แต่ก็ยังจะต้องใช้ขันติ ความอดทนอดกลั้นเข้ามารองรับอีก เพราะว่าการอดทนต่อการ ปีบคั้นของกิเลสจำเป็นจะต้องใช้ความอดทนไม่หลงไปตามกิเลสที่เข้ามาช่วยยุยง สุดท้ายก็คือจากอะที่หมายถึง การสละออกไปโดยเฉพาะสิ่งที่ไม่ต้องการที่มีอยู่ในจิตใจให้หลุดออกไประบายความสับสนวุ่นวายออกไป ด้วยการสวดมนต์หรือการพักผ่อนให้ถูกวิธี อาจกล่าวได้ว่าฆราวาสธรรมนี้ นับเป็นอุปกรณ์ในการกำจัดสิ่ง ชั่วร้ายหรือมาร และเป็นอุปกรณ์ใช้ในการสร้างสิ่งที่ดีปรารถนาในทุกสิ่งได้ และไม่ใช่เฉพาะเป็นธรรมของ ฆราวาสเท่านั้น แม้แต่พระภิกษุหรือนักบวชที่ปรารถนาจะบรรลุมรรคผลนิพพานก็สามารถนำฆราวาส ธรรมนี้ไปใช้ก็ได้เช่นกัน (พุทธทาสภิกขุ, 2523)

ด้วยเหตุนี้ หลักฆราวาสธรรมนี้มีแนวปฏิบัติ 4 ประการ คือ 1. สัจจะ มีความจริงใจมีความ จริงจัง ตลอดจนความซื่อตรง ต่อกันและกัน สรุปรวม คือ “ความรับผิดชอบ” เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิด ความไว้วางใจและไม่ตรีจิตสนิทต่อกัน 2. ทมะ มีการฝึกตน ฝึกการรู้จักข่มจิตข่มใจตน มีความกระตือรือร้น ในการฝึกตน ควบคุม อารมณ์ ข่มใจ ระวังความรู้สึกต่อเหตุบกพร่องของกันและกัน อย่างไม่มีข้อแม้หรือ เงื่อนไข เพื่อรักษา ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ 3. ขันติ มีความอดทนต่อธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวย อดทนต่อ ทุกขเวทนาเพราะการเจ็บป่วย อดทนต่อการทำงาน และอดทนต่อการปฏิบัติธรรม เพื่อรักษาความดีไว้ 4. จาคะ มีความเสียสละสิ่งของ เสียสละความสะดวกสบาย และเสียสละอารมณ์เศร้าหมองไม่ เอามาเก็บฝังใจ โดยความเสียสละนั้นๆ ต้องตั้งมั่นอยู่ในพื้นฐานของเหตุและผล

สรุป

การครองเรือนตามหลักอริยสัจ คือ การดำเนินชีวิตคู่ภายใต้หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบในชีวิตครอบครัวและลดความทุกข์จากการดำเนินชีวิตประจำวัน หลักอริยสัจ 4 ที่นำมาประยุกต์ใช้ได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์), สมุทัย (เหตุให้เกิดทุกข์), นิโรธ (ความดับ ทุกข์), และมรรค (ทางดับทุกข์) ในส่วนของการประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ในการครองเรือนนั้นจะมีได้ดังนี้ 1) ทุกข์ คือ การยอมรับว่าชีวิตคู่ก็มีทั้งสุขและทุกข์ ไม่ควรหลงทางไปกับการแสวงหาความสุขอย่างเดียว ควรจะมีจิตใจที่แข็งแกร่งในการเผชิญหน้ากับความทุกข์ 2) สมุทัย คือ การระบุงสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ ในชีวิตคู่ เช่น ความเห็นแก่ตัว, การขาดความเข้าใจ, การไม่รู้จักรอคอดทน, การขาดความเมตตาธรรม 3) นิโรธ คือ การตั้งเป้าหมายที่จะดับความทุกข์ในชีวิตคู่ เช่น การฝึกตนเองให้มีสติ, มีปัญญา, มีเมตตา, มีความอดทน, การทำความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง, การสื่อสารที่เปิดกว้าง 4) มรรค คือ การนำ หลักมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการดำเนินชีวิตคู่ เช่น สัมมาทิฐิ (ความคิดที่ถูกต้อง), สัมมาสังกัปปะ (เจตนา ที่ถูกต้อง), สัมมาวาจา (การพูดที่ถูกต้อง), สัมมากัมมันตะ (การกระทำที่ถูกต้อง), สัมมาอาชีวะ (การประกอบ อาชีพที่ถูกต้อง), สัมมาวายามะ (ความพยายามที่ถูกต้อง), สัมมาสติ (การมีสติที่ถูกต้อง), สัมมาสมาธิ (ความเพียรที่ถูกต้อง) อย่างไรก็ตาม การนำหลักอริยสัจและฆราวาสธรรมมาประยุกต์ใช้ในการครองเรือน นั้น มีผลในการช่วยให้ชีวิตคู่มีความสุขและสงบมากขึ้น ลดความขัดแย้งและปัญหาต่างๆ ทำให้ครอบครัว มีเสถียรภาพและมีความอบอุ่นเข้มแข็ง

เอกสารอ้างอิง

- เคเอ็น ชยติลเลเก. (2537). *จริยศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
โฆสิต ปันเปียมราษฎร์. (2533). *การพัฒนาประเทศไทย แนวความคิดและทิศทาง*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2554). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2548). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
พระมหาสุชาติ นาถโร (บวกขุนทด). (2545). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการสงเคราะห์บุตรและภรรยา
ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
พุทธทาสภิกขุ. (2523). *ขรวาสาธรรม*. กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
วศิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมดา.
สุ่มทนา สิ้นสวัสดิ์. (2557). ครอบครัว: การจัดการความขัดแย้งของคู่สมรสเพื่อการครองรักอย่างยั่งยืน.
วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 40(2), 184-195.
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21

Moral and Ethical Development Guidelines for Thai Youth in the 21st Century

ตรีทิพย์นภา ทองดี

Trethipnapha Thongdee

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

โรงเรียนโป่งนกประชาสามัคคี สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

Social studies, Religion and Culture Department,

Pong Nok Pracha Samakkhi School under the Chaiyaphum Provincial

Administrative Organization

E-mail: trethipnapha052000@gmail.com

Received: June 02, 2025; Revised: July 10, 2025; Accepted: July 17, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มเยาวชนไทยให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมในศตวรรษที่ 21 จากการศึกษาพบว่า สังคมเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และค่านิยม วิกฤตทางคุณธรรมที่ปรากฏในเยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยง ความรุนแรง การขาดจิตสำนึก และความสัมพันธ์ของความรับผิดชอบส่วนบุคคลสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการออกแบบระบบการส่งเสริมคุณธรรมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยเน้นการบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษา ครอบครัว และชุมชน พร้อมส่งเสริมทักษะชีวิตที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ความเป็นผู้นำ และการใช้นวัตกรรมอย่างมีจริยธรรม ทั้งนี้ต้องอาศัยแบบอย่างที่ดีจากผู้ใหญ่ การสร้างแรงบันดาลใจ และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของเยาวชนในกิจกรรมการเรียนรู้ ในการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้เยาวชนมีระเบียบวินัย ห่วงใยเสียสละ และเกิดจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองดีของสังคม ดังนั้น การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจำเป็นต้องพัฒนาในเชิงบูรณาการ โดยใช้ทั้งฐานความรู้ทางศาสนา จิตวิทยา และการศึกษา สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยและแนวโน้มของโลกในปัจจุบันเพื่อหล่อหลอมเยาวชนให้เป็นพลังสำคัญของชาติที่มีคุณภาพทั้งทางจริยธรรมและวิชาชีพ

คำสำคัญ: คุณธรรมจริยธรรม, เยาวชนไทย, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This article aims to present guidelines for developing moral and ethical values among Thai youth in alignment with the context of the 21st century society, the study found that society is full of technological changes, economy, and social values. The current moral crisis among youth manifested through risky behaviors, violence, lack of public consciousness, and declining personal responsibility highlights the urgent need for a systematic and sustainable moral development framework. The proposed approach emphasizes the integration of religious principles into daily learning processes, particularly within educational, familial, and community settings. It also promotes essential 21st-century life skills such as critical thinking, creative communication, collaboration, leadership, and ethical use of innovation. The development process relies on positive role models, inspirational experiences, and genuine youth engagement in practical learning activities. These approaches have been shown to instill desirable traits such as discipline, drug avoidance, and civic responsibility. Therefore, promoting morality and ethics requires an integrated development model based on religious wisdom, psychological principles, and educational practices. This model must be responsive to the Thai social context and global trends, with the goal of cultivating youth as morally grounded and professionally competent citizens who contribute meaningfully to the nation.

Keywords: Morality and Ethics, Thai Youth, 21st Century.

บทนำ

สภาพสังคมไทยได้เปลี่ยนไปจากสังคมเอื้อเพื่อ มีคุณธรรม มีเมตตาธรรมตามหลักธรรมของศาสนา ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม ข่าวสารพร้อมทั้งอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่ล้นไหลเข้ามาทำให้เกิดความเจริญทางด้านวัตถุ โดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสารต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ภาวะทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพสูงขึ้น และความสับสนทางการเมือง ความเปลี่ยนแปลง เหล่านี้มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยซึ่งแต่เดิมเคยอยู่กันอย่างเรียบง่าย ทามา หากินตามสบายมีความสุขกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมมีน้ำใจไมตรีเกื้อกูลพึ่งพากัน ปัจจุบันคนไทยต้องแก่งแย่งแข่งขันกันทำหากิน และแสวงหาโอกาสเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตน คนในเมืองใหญ่อยู่กันอย่างแออัด สภาพชีวิตที่สับสนวุ่นวาย ซึ่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพกาย สุขภาพจิต ต่างมีความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ ฉกฉวยโอกาสโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ขาดความรับผิดชอบ ศีลธรรมอันดีงามหมดไป สังคมจึงขาดความสงบสุข เกิดปัญหามากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาแหล่งอบายมุข และปัญหาเยาวชนจึงก่อให้เกิดปัญหาสังคมไม่มีวันสิ้นสุด

การพัฒนาประเทศในปัจจุบันเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565, [ออนไลน์]) นอกจากนี้หมุดหมายที่ 12 ยังมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติใน 3 ด้าน ได้แก่

ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันในประเด็นเป้าหมาย ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในประเด็นเป้าหมายคนไทยเป็นคนดี คนเก่งมีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต และยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นเป้าหมายการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และการกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ เป้าหมายและผลลัพธ์ของการพัฒนาระดับมหุดมภาพ เป้าหมายที่ 1 คนไทยได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในทุกช่วงวัย มีสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่มีคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และมีภูมิคุ้มกัน ต่อการเปลี่ยนแปลงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งรวมถึงการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมไทยให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นพื้นฐานของสังคมไทย และเป็น “ซอฟต์แวร์พาเวอร์” ในการสื่อสารภาพลักษณ์ของประเทศไทยและนำเสนอความเป็นไทยสู่สากล

การพัฒนาสังคมไทย คือ การเตรียมเด็กเยาวชน เนื่องจากปัจจุบันมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนไทยขั้นที่ต้องเร่งแก้ไขและกระทบกับเยาวชนจำนวนมาก สำนักส่งเสริมและประสานงานสถาบันอุดมศึกษา (2549) จำแนกปัญหาเด็กและเยาวชนไทย เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. ปัญหาที่เกิดมาจากความยากจนและด้อยโอกาสทั้งที่มีมาแต่กำเนิดหรือผลมาจากครอบครัว หรือถูกกระทำจากบุคคลหรือสังคม 2. ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เรื่องเพศสัมพันธ์ ติดเหล้า บุหรี่ยาเสพติด ทะเลาะวิวาทฆ่าตัวตาย เล่นการพนัน เที่ยว เทร่สถานบันเทิง ติดเกม อินเทอร์เน็ตเข้าถึงสื่อลามกอนาจารหรือที่แสดงความรุนแรงและซบถเร็ว สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในเด็กกลุ่มยากจนและด้อยโอกาสในภาพรวมทั่วไป ปัญหาครอบครัว แตกแยก, ปัญหาที่ทำให้เกิดความยากลำบากในกลุ่มที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยง, ปัญหาพฤติกรรมเด็ก และเยาวชนทั้งหมดนี้จะส่งผลกระทบต่อครอบครัว และสังคมไทย การเรียนรู้คุณธรรมเด็กและเยาวชนขาดการปลูกฝังคุณธรรมในช่วงต้นของชีวิตแล้ว จะเป็นผู้ใหญ่และครอบครัวที่ขาดคุณธรรมในอนาคตจะกลายเป็นปัญหาที่สายเกินแก้ไขต่อไปนอกจากนี้เด็กที่อยู่ในสภาพยากจนและด้อยโอกาสอยู่เดิมแล้ว หากต้องประสบปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงซ้ำเติมอีกทำให้เด็กเหล่านี้อยู่ในสภาพยากลำบากซ้ำซ้อนมากขึ้น การพัฒนานั้นคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ประสบความสำเร็จแต่เป็นที่น่าเสียดายว่าความเสื่อมถอยทางคุณธรรมจริยธรรมในภาพรวมระดับประเทศมีมากขึ้นซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนด้วยสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมในตัวเยาวชนได้ คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใหญ่จากสถาบันต่างๆ ทั้งจากสถาบันครอบครัวสถาบันการศึกษาสถาบันศาสนาและสภาพแวดล้อมต่างๆ

ดังนั้น การสร้างรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับเยาวชนที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนหรือเยาวชนทั่วไปนั้นควรได้รับการปลูกฝังด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นความมีคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นอย่างดีมีคุณภาพกับเยาวชนด้วยการศึกษาครั้งนี้จึงมีความ มุ่งหมายที่จะวิจัยรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพและมีคุณธรรมจริยธรรมบูรณาการที่เหมาะสม

ทักษะของเยาวชนในศตวรรษที่ 21

การสร้างทักษะควรเกิดจากการจัดกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสอนให้การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบมีบูรณาการร่วมกับกรอบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และความสามารถที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตการเรียนรู้ และการทำงานในโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม โดยเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน เพื่อเตรียมพร้อมสู่ออนาคตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

1. ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเป็น (Critical thinking & Problem Solving) เยาวชนสามารถคิดวิเคราะห์ข้อมูลหรือสถานการณ์ได้ว่าดีหรือไม่ดี ควรปฏิบัติงานอย่างไรและมีความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหาในหลายรูปแบบ

2. ทักษะด้านการสื่อสาร และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information & Media literacy) เยาวชนสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ถูกต้อง เข้าใจ และเป็นไปอย่างสุภาพ สามารถจัดการข้อมูลในสื่อต่างๆ และรู้ว่าข้อมูลแบบไหนน่าเชื่อถือ มีประโยชน์ หรือข้อมูลแบบใดเป็นข่าวปลอม หรือการเข้าหาของมิจฉาชีพแบบใดที่เป็นอันตรายต่อตัวเอง

3. ทักษะการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Teamwork & Leadership) ถ้าเป็นคนเก่งแต่ไม่สามารถทำงานกับเพื่อนร่วมงานได้ หรือไม่มีคนยอมรับก็อาจไม่สามารถทำงานจนสำเร็จได้ เพราะสังคมปัจจุบันนี้ การทำงานเป็นทีมสำคัญมากหลายสมมอย่อมดีกว่าหนึ่งสมมอย่อมดีจะต้องมีภาวะผู้นำกล้าคิดกล้าตัดสินใจ กล้านำเสนอความคิดเห็นดีๆ ของตัวเองได้

4. ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity & Innovation) เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับโลกยุคใหม่ ไม่ว่าจะทำงานอะไร ต้องคิดพลิกแพลง คิดนอกกรอบเพื่อทำงานให้สำเร็จได้ รวมถึงต้องหัดตามเทรนด์ เรียนรู้และใช้นวัตกรรมอย่างเหมาะสมในยุคนั้นๆ ได้ด้วย เพราะเทคโนโลยีหากใช้เป็นแน่นอนว่าจะมีประโยชน์มากกว่าโทษแน่นอน (ชมพู่ เนื่องจางรงค์, 2563)

สรุป ทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นองค์ความรู้และความสามารถที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลและโลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วโดยเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สื่อสาร ทำงานร่วมกัน และใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเยาวชนให้พร้อมต่อการเรียนรู้และการทำงานในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชน

สำหรับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนนั้น จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังในทุกๆ เรื่องที่อยู่ในหลักคำสอนของศาสนา ไม่ควรที่จะไปเจาะจงที่หลักคำสอนใดคำสอนหนึ่ง เพราะทุกหลักคำสอนล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดีคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ให้เยาวชนเป็นคนดีคนเก่ง และสามารถที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เราต้องการให้มนุษย์ทุกคนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดในโลก และต้องการให้ทุกคนเป็นคนดีมีคุณค่า เราต้องช่วยกันปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดในตัวมนุษย์ทุกคนให้ได้ เพื่อให้ทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรมที่สูงขึ้น คุณธรรม จริยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ตั้งถามควรนำมาประพฤติปฏิบัติเพราะจะนำความสุขความเจริญ และความมั่นคงมาสู่ตนเองสังคม และประเทศชาติได้จริยธรรมของประชากรเป็นสิ่งแรกที่ทุกประเทศจะต้องคำนึงถึงไม่ว่าประเทศนั้นจะเป็นประเทศที่เจริญ Good, C.V., (1973) ได้ให้ความหมายในพจนานุกรมว่า คุณธรรมมีความหมาย 2 นัย ได้แก่ นัยแรก คือ ความดีงามของลักษณะ

นิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำตามกันมาจนเป็นความเคยชินความหมายนัยที่ 2 คือ คุณภาพของบุคคลที่ได้กระทำตามความคิดและตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติและหลักศีลธรรม

Giacomo, James J, (2000) ได้กล่าวถึง วิธีการสอนคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับการสอนว่าอะไรถูกอะไรผิดผู้สอนต้องให้ความสำคัญต่อปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการพัฒนาจริยธรรมใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1. ด้านวัฒนธรรม 2. ด้านปรัชญาและความเชื่อ 3. ด้านศาสนา นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงแรงผลักดันทางสังคม เป็นสำคัญนอกจากนี้สื่อต่างๆก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริม หรืออาจจะขัดแย้งต่อการปลูกฝังค่านิยมทัศนคติคำสอนที่เกี่ยวกับจริยธรรมจากคำสอนที่มาจากครอบครัวศาสนาและสถานศึกษา

การปลูกคุณธรรมจริยธรรมประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ 10 ประการ ดังนี้

1. มีจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม
2. มีวิธีการผสมผสานคุณธรรม จริยธรรม เข้ากับวิถีชีวิตโดยรวม
3. เล็งเห็นประโยชน์และให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
4. มีผู้นำที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างของผู้มีคุณธรรมจริยธรรม สร้างความเลื่อมใสศรัทธาจากบุคคลรอบข้าง
5. ยึดแนวทางของศาสนาเป็นวิถีนำในการดำเนินการอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง
6. มีการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน มองบุคคลอื่นในด้านบวกสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันและกัน
7. มีการสื่อสารที่ดีกับบุคคลทั้งในภายในและภายนอกองค์กรมีการสนับสนุนให้กำลังใจสมาชิกในองค์กรที่กระทำความดีอย่างสม่ำเสมอ
8. มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานนอกองค์กร เพื่อสนับสนุนกันและกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย
9. ยึดมั่นในความดีงามและหมั่นกระทำอย่างสม่ำเสมอ
10. มีเครือข่ายเชื่อมโยง และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งฝ่ายให้และฝ่ายรับทำให้สามารถดำเนินงานได้ในหลายบริบท (สายฤดี วรกิจโภคาทร และคณะ, 2552)

องค์ประกอบของคุณธรรมและจริยธรรม

การพัฒนาเยาวชนประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความเคารพผู้อื่นและการมีจิตสาธารณะ คุณธรรมเป็นรากฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม ขณะที่จริยธรรม คือ แนวทางในการตัดสินใจสิ่งที่ถูกต้อง การหล่อหลอมเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรมต้องอาศัยการปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์ผ่านบทบาทของครอบครัว โรงเรียน และสังคมในการเป็นแบบอย่างและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้คุณธรรม และกรมวิชาการ (2555) ได้ให้คำอธิบายว่า จริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงามสามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องด้วยการคิด
2. ส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความพึง พอใจศรัทธาเลื่อมใสเกิดความนิยมยินดีที่จะรับนำจริยธรรมมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

3. ส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจจะกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่างๆ เชื่อว่าอิทธิพลส่วนหนึ่งของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมแบบใดจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของส่วนประกอบทั้ง 2 ประการที่กล่าวข้างต้น และบางส่วนอาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ลักษณะทางจิตวิทยาบางประการของบุคคลนั้นๆ หรือ ความรุนแรงของการบีบคั้นของสถานการณ์ที่รุมเร้าบุคคลนั้นอีกด้วย เป็นต้น

ดวงเดือน พันธมนาวิน (2555) ลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้นแบ่งออกเป็น 4 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมของตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดสมควรกระทำและการกระทำชนิดใดเลวควรงดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใดปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมนี้ขึ้นอยู่กับ อายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย

2. ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นเพียงใดทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคล ส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นจะรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ จะใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ทัศนคติเชิง จริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่งยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือ แรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่นๆ ทั้งนี้ เพราะการกระทำที่ดีและเลวของบุคคลนั้นส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกและความทุกข์ของสังคมการศึกษาด้านอื่นๆ ของจริยธรรมจึงเป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ของบุคคลนั้น

ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

ในประเด็นเรื่องความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมนี้ เพ็ญแข ประจันปัจจนิก และคณะ (2555) ได้กล่าวไว้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนามีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาด้านต่างอาทิปัญหาทางด้านเศรษฐกิจปัญหาการเมืองปัญหาทางสังคมรวมถึงปัญหาที่เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชนเพื่อให้ประเทศพัฒนาก้าวหน้าทันนานาประเทศ การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้เป็นสมบัติของคนไทยทั้งประเทศมีอยู่ 4 ประการดังนี้

1) การรักษาความสัตย์ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

- 2) การรู้จักชมใจตนเองฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น
- 3) การอดทนอดกลั้นและอดอ้อมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด
- 4) การรู้จักละวางความชั่วความทุจริตและรู้สละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

อย่างไรก็ดี คุณธรรมและจริยธรรมทั้ง 4 ประการประชาชนทุกคนควรนำมาประพฤติปฏิบัติจะช่วยให้ ประเทศชาติเกิดความสงบสุขร่มเย็นและส่งผลให้ประเทศสามารถพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไป ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมไว้

สรุปได้ว่าคุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์เพื่อให้มีคุณภาพลักษณะอันนำมาซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดีความประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตั้งตามคำสั่งสอนในศาสนา หรือการประพฤติตามเกณฑ์ที่ถูกตั้งทั้งกายวาจาและใจอันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวมนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคม เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลมากที่สุด

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในบริบทของสังคมไทย

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อเยาวชนที่มีทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมและปลูกฝังให้เยาวชนสามารถพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่ตั้งมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของเยาวชนพระพุทธศาสนาถือเป็นแหล่งรวมสรรพคำสั่งสอน และระบบจริยธรรมของสังคมไทยเยาวชนควรได้รับการศึกษาเรียนรู้คำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาและแนวปฏิบัติของชาวพุทธเพื่อเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติในสังคม

ตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จ คือ นักเรียนโรงเรียนศุภวารณ กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติตนตามวิถีแบบชาวพุทธสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ เป้าหมายนักเรียน จำนวน 180 คน ให้มีคุณลักษณะตั้งตามหลักมรยาทชาวพุทธ และมีจิตสำนึกในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ในโครงการอบรมการพัฒนาคุณธรรมในศตวรรษที่ 21 ณ โรงเรียนศุภวารณ กรุงเทพมหานคร ผลการดำเนินโครงการทำให้นักเรียนมีระเบียบ วินัย มีความเป็น ผู้นำและมีความพร้อมเป็นแกนนำการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน สามารถสร้างภูมิคุ้มกัน ให้กลุ่มเยาวชนที่เข้ารับการอบรม โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและห่างไกลยาเสพติด (ดร.สุภาพร ศรีเรืองสกุล, 2568)

รูปภาพที่ 1 โครงการอบรมการพัฒนาคุณธรรมในศตวรรษที่ 21 ณ โรงเรียนศุภวรรณ กรุงเทพมหานคร วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2568

อุปสรรคและความท้าทายในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเยาวชน

แม้โครงการอบรมการพัฒนาคุณธรรมในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนศุภวรรณ กรุงเทพมหานคร จะประสบผลสำเร็จในการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงงามตามหลักมารยาทชาวพุทธ รวมถึงการสร้างผู้นำเยาวชนที่มีระเบียบวินัย ห่างไกลยาเสพติด และมีจิตสำนึกต่อสังคม แต่การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดอย่างยั่งยืนในระดับกว้างยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ ซึ่งอุปสรรคสำคัญก็คืออิทธิพลของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล ที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในชีวิตของเยาวชน ทำให้การเข้าถึงข้อมูลทั้งที่เป็นประโยชน์และที่อาจบั่นทอนคุณธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อพฤติกรรม ค่านิยม และการตัดสินใจทางจริยธรรมของเยาวชน นอกจากนี้ บทบาทของครอบครัวและชุมชน ซึ่งควรเป็นรากฐานสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม กลับอ่อนตัวลงในบางพื้นที่เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ ความห่างเหินระหว่างวัยและภาระงานของผู้ปกครอง ระบบการศึกษาเองก็เผชิญกับความท้าทาย ทั้งในด้านการออกแบบกิจกรรมที่ดึงดูดใจเยาวชน การขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดเรื่องคุณธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการวัดผลที่ยังไม่สามารถสะท้อนพฤติกรรมทางจริยธรรมได้ชัดเจน

ดังนั้น การทำให้เยาวชน “เข้าใจ” และ “เห็นคุณค่า” ของการมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่เพียงเรียนรู้เพื่อทำกิจกรรมหรือสอบผ่านเท่านั้น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสร้างวัฒนธรรมคุณธรรมที่เข้าถึงได้ เข้าใจง่าย และมีแรงบันดาลใจที่สอดคล้องกับโลกทัศน์ของเยาวชนในยุคปัจจุบัน

บทสรุป

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในศตวรรษที่ 21 ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันควรเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขผ่านกิจกรรมที่เยาวชนมีส่วนร่วมจริง สามารถที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล นอกจากนี้กิจกรรมดังกล่าวจะต้องเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของเยาวชน นอกจากนี้จะต้องนำเอาหลักธรรมทางศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางควบคู่กับการสร้างแรงบันดาลใจจากต้นแบบที่ดี ทั้งนี้โรงเรียน ครอบครัว และชุมชนควรจะต้องทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบการบูรณาการคุณธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญต้องส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ จิตสาธารณะ และความรับผิดชอบ เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคม

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 2 แสดงแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเยาวชนไทยศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2555). *คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- ชมพู เนื่องจำนงค์ และคณะ. (2563). กรอบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กับการจัดการเรียนรู้โดยใช้
โครงการเป็นฐาน. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*. 1(1), 623-640.
- สุภาพร ศรีเรืองสกุล, ดร. (2568). โครงการอบรมการพัฒนาคุณธรรมในศตวรรษที่ 21 ณ โรงเรียนสุวรรณ
กรุงเทพมหานคร (สัมภาษณ์).
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2554). *จริยธรรมของเยาวชนไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 32.
กองทุน ป.อ. ปยุตโต เพื่อเชิดชูธรรม.
- เพ็ญแข ประจันปัจจนิก และคณะ. (2554). การยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการปฏิรูป
สังคม: แนวทางและการปฏิบัติ. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สายฤดี วรกิจโกศาทร และคณะ. (2552). คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม
ในประเทศไทย. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิง
คุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2565). แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). *ราชกิจจานุเบกษา*. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF
[20 มกราคม 2568].
- สำนักงานส่งเสริมและประสานงานสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2549).
*สรุปผลโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ในสถาบันอุดมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2549*. กรุงเทพฯ:
สำนักส่งเสริมและประสานงานสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- Giacomo, James J. (2000). *Teaching Right From Wrong: The Moral Education of today's Youth*.
National Catholic Education. Washington, DC.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill.

แนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย: ศึกษาวิเคราะห์

Fighting Concept in Kruba Chao Srivichai Philosophy: Analytical Study

ปวาริส โชติพงษ์วิวัฒน์

Pavaris Shotipongviwat

นักวิชาการศูนย์วิจัยธรรมศึกษา กรุงเทพมหานคร

Scholar of Dhammasuksa Research Center, Bangkok

E-mail: pavarissho039@gmail.com

Received: June 22, 2025; Revised: July 15, 2025; Accepted: July 21, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย 2) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยมีกรอบศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญา ดังนี้ 1.เป้าหมายการต่อสู้ 2. หนทางบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ 3.วิธีปฏิบัติเพื่อมนุษย์บรรลุเป้าหมายการต่อสู้ 4. คุณค่าของวิธีปฏิบัติเพื่อมนุษย์บรรลุเป้าหมายการต่อสู้ โดยอาศัยหลักฐานประวัติศาสตร์ที่มีปรากฏแนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย ผลการศึกษาและวิเคราะห์ พบว่า แนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัยเกิดจากฐานคิดของพระพุทธศาสนาในสายวัฒนธรรมล้านนา โดยข้อเสนอมว่ามนุษย์ในโลกไม่มีอิสรภาพ เพราะทุกคนในโลกล้วนถูกครอบงำด้วยอำนาจอุปาทานเช่นนี้ เป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ คือ มุ่งภาวะหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำด้วยอุปาทาน หนทางบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ คือ วิธีของพระโพธิสัตว์ ไม่ใช่วิถีของพระอรหันต์ วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ คือ บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า คุณค่าวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ คือ ก่อสร้างศูนย์รวมศรัทธามหาชน เน้นประโยชน์ส่วนรวม ไม่เน้นประโยชน์ส่วนตน ดังนั้น การต่อสู้ของมนุษย์ คือ มุ่งเอาชนะอำนาจครอบงำของอุปาทาน โดยอาศัยศรัทธาวางใจในมหากรุณาและมหาปัญญาของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก ส่วนเงื่อนไขของการต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ ความไร้เดียงสาของผู้มีจิตสำนึกว่า “มารบ่มี บารมีบ่เกิด”

คำสำคัญ: ศึกษาวิเคราะห์, แนวคิด, การต่อสู้, ทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย

Abstract

The objectives of this paper are this study aims to 1) study Fighting Concept in Kruba Chao Srivichai Philosophy 2) analysis Fighting Concept in Kruba Chao Srivichai Philosophy. In the era when Siam severely occupied the local areas under the policy of centralizing both the kingdom and the church to the center in Bangkok only, resulting in the struggle for freedom of local leaders frequently appearing. However, there is still a problem that in the midst of such a situation, what is the concept of struggle of Khru Ba Chao Srivichai, the great monk of Lanna? The author needs to conduct a philosophical research with the

following frameworks for study and analysis: 1. The goal of the Fighting 2. The way to achieve the goal of the Fighting 3. The method of practice for humans to achieve the goal of the Fighting 4. The value of the method of practice for humans to achieve the goal of the Fighting, based on historical evidence that shows the concept of Fighting in the perspective of Khru Ba Chao Srivichai. The results of the study and analysis found that the concept of struggle in the perspective of Khru Ba Chao Srivichai arose from the idea of Buddhism in the Lanna culture, with the proposition that humans in the world are not free because everyone in the world is dominated by the power of attachment. Therefore, the goal of human struggle is to aim for the state of liberation from the power dominated by attachment. The way to achieve the goal of human struggle is the Bodhisattva path. The practice to achieve the goal of human struggle is to cultivate merit to become enlightened as a Buddha. The value of the practice to achieve the goal of human struggle is to build a center of the masses, emphasizing the public benefit, not personal benefit. Therefore, human freedom must be free from the power of obsession, relying on faith in the compassion of the Buddha and the wisdom of the Buddha as the main principle. As for the condition of the struggle of Kru Ba Chao Srivichai, it is the innocence of those who have the consciousness that if there is no Mara, merit will not arise.

Keywords: Study and analysis, concept, Fighting, Kru Ba Chao Srivichai's Philosophy.

บทนำ

ตามประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติเมื่อกล่าวถึงการต่อสู้อาจจะถูกมองว่าเป็นเรื่องราวของการรบราฆ่าฟันกันด้วยการใช้กำลังเกณฑ์ไพร่พลเข้าทำห้ำหั่นทำลายกันให้ย่อยยับแหลกลาญพินาศกันไปข้างหนึ่ง แต่ในความเป็นจริงแล้วการต่อสู้ในชีวิตมนุษย์อาจจะมีหลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของหน้าที่ของแต่ละบุคคล ถ้าในบริบทของสังคมโลกการต่อสู้จะหมายถึงเอาการต่อสู้เพื่อแย่งอะไรบางอย่างที่มีค่าคู่ควรที่จะยอมสละแม้ชีวิตให้ได้มา เช่น แผ่นดินเพื่อสร้างอาณาจักร ประเทศ หรือบ้านเรือนของตน แต่มีการต่อสู้บางประเภทที่อาจจะไม่ต้องการใช้กำลังทางกาย แต่สิ่งที่ใช้ในการต่อสู้ก็คือการใช้สติปัญญาสร้างเป็นแนวคิด หรือความรู้ต่างๆ เพื่อเอาชนะต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น จะเห็นได้จากประวัติของบุคคลที่สำคัญของโลกต่างก็ล้วนผ่านการต่อสู้มาด้วยกันทั้งสิ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “เส้นทางของชีวิตไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ” ไม่เว้นแต่กระทั่งครุบาเจ้าศรีวิชัยที่เป็นพระมหาเถระสำคัญรูปหนึ่งของไทย ผู้ซึ่งเป็นที่เคารพกราบไหว้ของชาวไทย โดยเฉพาะชาวล้านนาที่เคารพบูชาท่านอย่างสูงสุด เหตุผลประการหนึ่งก็คือชีวิตของท่านเต็มไปด้วยการต่อสู้แย่งมหาบุรุษ ทว่าเรื่องแนวคิดเรื่องต่อสู้ในทัศนะของครุบาเจ้าศรีวิชัยกลับยังไม่มีใครยกมากล่าวทำให้ไม่มีความชัดเจนว่า ครุบาเจ้าศรีวิชัยสำแดงแนวคิดเรื่องการต่อสู้หรือไม่อย่างไร ใครแสดงทัศนะแปลกแยกจากท่านหรือไม่ เช่นนี้ ผู้เขียนจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครุบาเจ้าศรีวิชัย ใน 4 ประเด็น เพื่อความชัดเจนว่า 1) เป้าหมายการต่อสู้ในทัศนะของครุบาเจ้าศรีวิชัยเป็นอย่างไร 2) หนทางบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ในทัศนะของครุบาเจ้าศรีวิชัยคืออะไร 3) วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ในทัศนะของครุบาเจ้าศรีวิชัยเป็นอย่างไร และ

4) คุณค่าของวิธีปฏิบัติเพื่อมนุษย์บรรลุเป้าหมายการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัยคืออะไร โดยอาศัยหลักฐานประวัติศาสตร์ เพื่อยกระดับการเรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวของครูบาเจ้าศรีวิชัยของศิษยานุศิษย์สู่ความรู้ต่อไป

แนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย

เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animals) มนุษย์จึงจำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน ถึงกระนั้นมนุษย์ต่างคน ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ ทัศนคติ ความเชื่อของตนแตกต่างกัน มิติของความแตกต่างจะมากหรือน้อยก็ตาม เป็นเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่แนวคิดแบ่งแยกเป็นพวกเขา พวกเขา เป็นมิติตามความคิดจัดกลุ่มแบ่งสังคมนี้ จะกันไปเองโดยธรรมชาติหรือจงใจก็ตาม ล้วนแล้วแต่เป็นเหตุให้พัฒนาไปสู่การต่อสู้ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนและพร้อมที่จะต่อต้านหรือกำจัดทำลายผลประโยชน์ของสังคมอื่นๆ ความขัดแย้งดังกล่าวอาจแสดงออกในหลายรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งเปิดเผยและไม่เปิดเผย ทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรม (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2534: 70)

ครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ นามเรียกพระมหาเถระ ผู้มีบทบาทสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนาแบบล้านนา จนได้รับสมัญญานามว่า “ต้นบุญแห่งล้านนา” ทว่าความศรัทธาในครูบาเจ้าศรีวิชัยของชาวล้านนากลับทำให้ฝ่ายปกครองบ้านเมืองมองท่านเป็นศัตรู กล่าวหาครูบาเจ้าศรีวิชัยว่า กระด้างกระเดื่องต่อคำสั่งเจ้าคณะแขวง ซ่องสุมผู้คน ตั้งตนเป็นผีบุญ เป็นภัยต่อความมั่นคง ปฐมบทแห่งการต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัยเริ่มต้น เมื่อสยามได้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ.121 เมื่อ พ.ศ. 2445 (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2567: 39) แม้บทสรุปของการต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ ท่านลงนามยอมจำนนต่อรัฐบาลคณะราษฎร แต่ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ สาธารณประโยชน์อันเป็นผลงานของท่านกลับปรากฏทั่วแผ่นดินล้านนา เรียกว่า ไม่มีที่ใดที่จะไม่มีรอยมือ รอยเท้าของครูบาเจ้าศรีวิชัยประทับอยู่ แม้วัดดงมดลที่ถูกสร้างขึ้นภายหลังมรณภาพก็ได้รับความนิยม มีมูลค่าแสวงหาราคาล้านบาท เช่นนี้ คำกล่าวหาครูบาเจ้าศรีวิชัยไม่อาจต่อสู้ฝ่ายบ้านเมืองได้ อาจเป็นความเข้าใจผิด ทำให้เกิดคำถามแรกว่า เป้าหมายการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัยคืออะไร เป็นอย่างไร

เป้าหมายการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย

การทำสนธิสัญญาเบาว์ริง (The Bowring Treaty) เมื่อ พ.ศ. 2398 ส่งผลให้ สยามจำเป็นต้องขยายอำนาจเข้าปกครองล้านนาอย่างเต็มรูปแบบ เริ่มต้นด้วยการส่งขุนนางขึ้นไปควบคุมการปกครองล้านนาเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2417 เรียกว่า ข้าหลวง 3 หัวเมือง คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ตามด้วยการแทรกแซงระบบการปกครอง การเข้าไประบบจัดเก็บภาษีอากร ที่สุด คือ การยกเลิกฐานะประเทศราชของล้านนา แต่ผนวกล้านนาให้เป็นสยามประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2442 อันนำไปสู่การตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 เมื่อ พ.ศ. 2445 จุดประสงค์ คือ เพื่อจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นแบบแผนเดียวกันทั้งพระราชอาณาจักร โดยใช้วิธีสร้างความรู้ในพระธรรมวินัยแก่พระภิกษุสงฆ์ทำให้การปกครองกันเองด้วยสงฆ์ล้านนาใน 57 เมืองที่สืบมาแต่โบราณต้องถูกแทนที่ด้วยคณะปกครองจากกรุงเทพมหานคร เพราะอำนาจการปกครองบ้านเมืองฝ่ายล้านนายอมรวมเป็นหนึ่งในสยาม โดยสมัครใจที่จะเป็นรองสยาม (ฮันส์ เพนธ์, 2526: 35)

อย่างไรก็ตาม ด้วยจารีตเดิมของล้านนา นั้น อำนาจการบ้านเมืองจะไม่เข้าไปก้าวก่ายการปกครองพระสงฆ์ พระภิกษุล้านนาแต่เดิมขึ้นอยู่กับอำนาจพระอุปัชฌายาจารย์ที่มีมากถึง 18 คณะเช่นนี้ การปกครองคณะสงฆ์รูปแบบใหม่ นอกจากทำให้คณะสงฆ์ล้านนาสับสนแล้ว ยังเปิดช่องให้เกิดความขัดแย้งของสงฆ์ล้านนาอยู่เนืองๆ (พระพิพิธวรรณการ (รวบรวมโดยรับสั่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้า), 2475: 452, 455)

การต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัยเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2453 ครูบาเจ้าศรีวิชัย อายุ 32 ปี หัวหมวดวัดบ้านปาง ได้อุปสมบทให้ศิษย์วัดบ้านปาง เพราะท่านได้รับสืบทอดตำแหน่งหัวหมวดมาจากครูบาสมณะวัดโง้งหลวงตามพระธรรมวินัยและจารีตล้านนาท่านสามารถบวชให้ศิษย์วัดบ้านปางได้ โดยไม่ต้องรอรอคำสั่งครูปกครองสงฆ์และเจ้าพนักงานอำเภอลี่ จังหวัดลำพูน (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 115) แม้ข้ออ้างในการวางระเบียบใหม่ คือ ที่ผ่านมารากความผิดอาญาบ้านเมืองมาปลอมบวชเป็นปัญหาใหญ่ของพระศาสนา เช่นนี้ ฝ่ายปกครองบ้านเมืองจำเป็นต้องมีอำนาจแต่งตั้งอุปัชฌาย์ การอุปสมบทต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะปกครองสงฆ์ส่วนกลาง จำเป็นต้องได้รับการตรวจสอบ ได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทว่าข้อเท็จจริงตามเอกสารหลักฐานมีอยู่ว่า ก่อนครูบาเจ้าศรีวิชัยจะตัดสินใจบวชเณรและอุปสมบทนั้น ท่านได้ทำหนังสือขออนุญาตเจ้าคณะแขวงลี่ไปแล้ว แต่ท่านถูกเพิกเฉย เพื่ออนุเคราะห์ประชาชนครูบาเจ้าศรีวิชัยจึงให้อุปสมบทแก่ผู้มีศรัทธา ทว่าไม่ปรากฏหลักฐานเป็นคำตอบของฝ่ายเจ้าคณะแขวงลี่และนายอำเภอลี่แต่อย่างใด แต่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2453 เจ้าคณะแขวงลี่และนายอำเภอลี่ได้นำกำลังเจ้าหน้าที่เข้าจับกุมครูบาเจ้าศรีวิชัย จากวัดบ้านปางไปกักขังไว้ ณ วัดลี้หลวง และวัดศรีเมืองอยู่ เป็นเวลา 4 วัน ทั้งยังได้ส่งตัวครูบาเจ้าศรีวิชัยให้เจ้าคณะจังหวัดลำพูนสอบสวน แต่ไม่พบหลักฐานใดบ่งชี้ได้ว่าครูบาเจ้าศรีวิชัยมีเจตนาเข้าข่ายกระทำความผิด ความขัดแย้งจึงสงบลงอย่างเงียบๆ (ภิกษุอาณันท์ พุทธธมโม, 2558: 41)

ครูบาเจ้าศรีวิชัยถูกกระทำเป็นครั้งที่ 2 เมื่อท่านถูกพระครูมหารัตนการ (พระมหาอินทร์) เจ้าคณะแขวงลี่เรียกตัวไปสอบสวน เพราะเจ้าคณะแขวงลี่มีหนังสือเรียกให้ครูบาเจ้าศรีวิชัยและพระลูกวัดบ้านปางไปประชุม เพื่อรับทราบระเบียบกฎหมายคณะสงฆ์จากกรุงเทพ ข้อนี้ ครูบาเจ้าศรีวิชัยไม่เข้าใจ เพราะตามจารีตล้านนาการเคารพคำสั่งบ้านเมืองไม่ใช่กิจสงฆ์ เพราะนอกจากพระธรรมวินัยแล้วสงฆ์ไม่ควรเคารพคำสั่งของใครอีก เมื่อครูบาเจ้าศรีวิชัยไม่ปฏิบัติตามหนังสือเรียกของเจ้าคณะแขวงลี่ ครูบาเจ้าศรีวิชัยจึงตั้งข้อหาขัดคำสั่ง ตำรวจได้กุมตัวไปส่งเจ้าคณะจังหวัดลำพูนเพื่อรับการสอบสวน เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2453 ครั้งนี้ ครูบาเจ้าศรีวิชัยถูกขังไว้ที่วัดชัย เมืองลำพูน เป็นเวลา 23 วัน เหตุผล คือ ท่านไม่อยู่ในบังคับบัญชาของเจ้าคณะแขวงลี่ (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 118)

ความไม่เข้าใจเหตุผลว่าทำไมสงฆ์จำเป็นต้องเคารพคำสั่งเจ้าคณะแขวงและเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ยิ่งกว่าพระธรรมวินัยและจารีตล้านนา ส่งผลให้ครูบาเจ้าศรีวิชัยถูกกระทำโดยอำนาจบ้านเมืองเป็นครั้งที่ 3 ด้วยมีหนังสือคำสั่งของเจ้าคณะแขวงลี่เรียกประชุมสงฆ์ในปกครอง เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2453 แต่ครูบาเจ้าศรีวิชัยและคณะสงฆ์วัดบ้านปางกลับปฏิเสธ ทำให้เจ้าคณะแขวงลี่แจ้งต่อเจ้าคณะจังหวัดลำพูนรับทราบ เจ้าคณะจังหวัดลำพูนออกคำสั่งกักครูบาเจ้าศรีวิชัยไว้ที่วัดอัฐธารส เมืองลำพูนเป็นเวลา 1 ปี เหตุการณ์นี้ ทำให้คณะพระสังฆาธิการ จังหวัดลำพูนลงมติให้ปลดครูบาเจ้าศรีวิชัยจากตำแหน่งหัวหมวดบ้านปาง ทำให้ครูบาเจ้าศรีวิชัยไม่อาจทำหน้าที่อุปัชฌาย์ตามพระธรรมวินัยและจารีตล้านนาได้

ทั้งยังกักตัวครุบาเจ้าศรีวิชัยไว้ที่วัดอัฐฐารสต่อไปอีกเป็นเวลา 1 ปี รวมเวลา 2 ปี (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 119)

แม้ครุบาเจ้าศรีวิชัยจะถูกกระทำโดยอำนาจบ้านเมืองถึง 3 ครั้ง แต่การยอมรับการลงโทษโดยตีทั้ง 3 ครั้งกลับก่อกระแสความศรัทธาของประชาชนล้านนา กระแสศรัทธาของประชาชนล้านนาย่อมทำให้บ้านเมืองเพ่งเล็งว่า ครุบาเจ้าศรีวิชัยเป็นคนดี แข็งข้อต่อบ้านเมือง การเพ่งเล็งดังกล่าวได้ผลักดันครุบาเจ้าศรีวิชัยให้ต้องเผชิญหน้ากับการต้องอธิกรณ์ครั้งที่ 4 อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อ พ.ศ. 2455 นั้น เจ้าคณะแขวงลี้และนายอำเภอลี้ได้ออกคำสั่งให้จัดการเฉลิมฉลองในวัดและสั่งให้จัดส่งรายชื่อพระลูกวัดในตำบลแม่ตืน แต่ครุบาเจ้าศรีวิชัยไม่ได้ปฏิบัติตาม เพราะท่านเห็นว่าพระปาสายกรรมฐานมีหน้าที่ต้องปฏิบัติธรรมถวายเป็นราชสักการะ เพราะท่านถูกปลดจากหัวหมวดวัดโดยมติของพระสังฆาธิการแล้วท่านจึงไม่มีหน้าที่สำรวจรายนามพระสงฆ์ในตำบลแม่ตืน ตามคำสั่งเจ้าคณะแขวงลี้ ข้อขัดข้องนี้ยิ่งทำให้ครุบาเจ้าได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนเป็นจำนวนมาก เจ้าคณะแขวงจึงไม่อาจลงโทษได้ถนัด ทำได้เพียงรวบรวมหลักฐานไว้เท่านั้น (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 121)

ความเคารพนับถือ ศรัทธาในครุบาเจ้าศรีวิชัยของประชาชนล้านนาไม่ได้เป็นผลดีต่อครุบาเจ้าศรีวิชัย แต่กลับเป็นที่เพ่งเล็งของทางการ จนนำไปสู่การถูกตั้งอธิกรณ์ครั้งที่ 5 เมื่อ เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูนได้เรียกตัวครุบาเจ้าศรีวิชัย พระลูกวัดบ้านปาง มา ณ คุ่มเจ้าหลวง ความศรัทธาได้นำคลื่นมหาชนให้หลั่งมาประชุมกันเพื่อทำบุญกับครุบาเจ้าศรีวิชัย ทำให้พลโทหม่อมเจ้าบวรเดช กฤดากร อุปราชมณฑลพายัพต้องขอสงสัยว่า ครุบาเจ้าศรีวิชัย คือ ผู้ก่อปัญหามวลชน จึงกุมตัวครุบาเจ้าศรีวิชัยไปกักขังไว้ ณ วัดปากกล้วยหรือวัดศรีดอนไชย จังหวัดเชียงใหม่ โดยให้รองเจ้าคณะเมืองเชียงใหม่เป็นผู้ควบคุม (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 121) โดยตั้งข้อกล่าวหาครุบาเจ้าศรีวิชัย 8 ข้อหา คือ 1. ตั้งตัวเป็นอุปชีมายะ บวชพระเถรโดยไม่มีใบอนุญาต 2. ไม่อยู่ในบังคับบัญชาของพระครูมหารัตนการ เจ้าคณะแขวงลี้ 3. เจ้าหน้าที่ฝ่ายอาณาจักรเรียกประชุมสงฆ์ท้องที่อำเภอลี้ เพื่อแจ้งระเบียบคณะสงฆ์และระเบียบราชการ แต่พระศรีวิชัยไม่ยอมไป 4. ทางราชการให้วัดทั้งหลายตั้งฆ้องกลองในพิธีบรมราชาภิเษก แต่พระศรีวิชัยไม่ทำ 5. เจ้าคณะสงฆ์เห็นว่า วัดอื่นขัดขึ้นคำสั่งคณะปกครองเอาอย่างพระศรีวิชัย เจ้าคณะจังหวัดจึงได้ว่ากล่าวตักเตือน แต่พระศรีวิชัยยังประพฤติเหมือนเดิม 6. เจ้าหน้าที่ฝ่ายอาณาจักรขอสำรวจสำมะโนครัว แต่พระศรีวิชัยไม่ยอมให้สำรวจ 7. เจ้าคณะแขวงลี้นัดประชุมพระอธิการวัดต่างๆ แต่ไม่มีใครมาประชุม เพราะเอาอย่างพระศรีวิชัย 8. ทำให้เกิดข่าวลือกันว่าพระศรีวิชัยมีคุณวิเศษเวทย์มนต์ วันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2462 ครุบาเจ้าศรีวิชัย อายุได้ 42 ปี พระครูญาณมงคล เจ้าคณะจังหวัดลำพูนได้ออกคำสั่งขับครุบาเจ้าศรีวิชัยออกจากจังหวัดลำพูน ภายใน 15 วัน ทำให้ครุบาศรีวิชัยตั้งคำถามเพื่อเจ้าคณะจังหวัดลำพูนพิจารณาว่า ครุบาเจ้าศรีวิชัยกระทำผิดพระธรรมวินัย ผิดกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ข้อใด อย่างไร ทว่าเจ้าคณะจังหวัดลำพูนไม่อาจให้คำตอบได้ จึงส่งตัวครุบาเจ้าไปเชียงใหม่ เมื่อ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2463 พลโทหม่อมเจ้าบวรเดช กฤดากร อุปราชมณฑลพายัพ ส่งตัวครุบาจากเมืองเชียงใหม่ไปให้มหาเถรสมาคมพิจารณาในกรุงเทพฯ (ภิกษุอาพันธ์ พุทธธมโม, 2558: 41) คณะสงฆ์ใช้เวลาพิจารณานาน 2 เดือน 9 วัน อธิกรณ์ของครุบาเจ้าศรีวิชัยครั้งที่ 5 นี้ จึงยุติลงได้เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2463 ด้วยข้อสรุปของพระวิมลญาณมุนี ความว่า “...หากเกิดกับภิกษุอื่นแล้ว เรื่องคงจะไม่ใหญ่โตมากถึงปานนี้ แต่นี่เกิดแก่พระศรีวิชัยซึ่งมีผู้นิยมนับถือมาก....” (แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 8 ภาค 5, 2463)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงมีพระวินิจฉัยว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัยมีความรู้ในทางพระธรรมวินัย ตามระเบียบใหม่ของส่วนกลางไม่แจ่มแจ้ง การทำความผิดในครั้งนี้เกิดจากความไม่เข้าใจ ไม่ใช่ความต้อตึง จึงไม่ทรงเอาผิด พระองค์ทรงเห็นว่าอิทธิฤทธิ์ทั้ง 8 ข้อนี้ ผู้ตั้งข้อกล่าวหาไม่มุ่งหมายทำร้ายครูบาเจ้าศรีวิชัย ด้วยเงื่อนไขทางการเมืองมากกว่าปรารถนาตีต่อพระศาสนา เพราะทุกข้อกล่าวหาเกิดจากการใช้อำนาจด้วยอคติของคณะสงฆ์ในท้องถิ่น อ่างอำนาจฝ่ายศาสนจักรและอำนาจฝ่ายอาณาจักรมาลงโทษครูบาเจ้าศรีวิชัย (สำเนาพระวินิจฉัย, อ้างถึงใน ภิกษุอาพันธ์ พุทธธมโม, 2558: 97)

หลังพ้นอิทธิฤทธิ์ในครั้งที่ 5 แล้ว ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้เดินทางกลับเมืองเชียงใหม่ คราวนี้ครูบาเจ้าได้รับความนิยมนครีทจากประชาชนมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้ครูบาเจ้าศรีวิชัยเร่งดำเนินการบูรณะศาสนสถานและโบราณสถานในเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก เมื่อเวลาล่วงเลยมาถึงยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2478 ครูบาเจ้าศรีวิชัยได้สร้างผลงานโดดเด่นเป็นที่ยกย่องที่สุด คือ หนทางขึ้นพระธาตุดอยสุเทพระยะทาง 10 กว่ากิโลเมตรโดยไม่ใช้งบประมาณแผ่นดินเลย ใช้เพียงกำลังประชาชนตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน 2477 ซึ่งสำเร็จเสร็จสิ้นรวดเร็วราวปาฏิหาริย์ในวันที่ 30 เมษายน 2478 ผลงานชิ้นนี้ได้นำมาซึ่งบารมีครูบาเจ้าศรีวิชัยเท่านั้น แต่นำท่านไปสู่การเผชิญหน้ากับอิทธิฤทธิ์ครั้งที่ 6 ต้นเหตุ คือ เกียรติคุณของครูบาเจ้าศรีวิชัยระบือไปพระสงฆ์ทั้งเชียงใหม่เกิดศรัทธา ได้พากันมาฝากตัวขอขึ้นตรงกับครูบาเจ้าศรีวิชัยตามจารีตเดิม โดยขอออกจากการปกครองของเจ้าคณะปกครองของตน ทำให้เกิดความขัดแย้งของคณะสงฆ์ในเชียงใหม่รัฐบาลเห็นว่า ครูบาเจ้าศรีวิชัยสร้างปัญหาต่อคณะสงฆ์และภัยต่อความมั่นคงของชาติ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงได้ควบคุมตัวครูบาเจ้าศรีวิชัยมาไว้ ณ กรุงเทพมหานคร และกักตัวท่านไว้ที่วัดเบญจมบพิตร รัฐบาลเห็นควรให้ปฏิบัติภารกิจครูบาเจ้าศรีวิชัยไว้ที่ส่วนกลางจะดีกว่าปล่อยให้กลับเชียงใหม่ (สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี สร.0201.25/217, 8 กรกฎาคม 2475) ข้อนี้ ทำให้ชาวเชียงใหม่กดดันหลวงศรีประกาศ ส.ส.เชียงใหม่ให้เสนอต่อรัฐบาล เพื่อปลดปล่อยตัวครูบาศรีวิชัยกลับคืนเมืองเชียงใหม่ โดยขอให้ครูบาเจ้าศรีวิชัยต้องลงนามรับรองว่ายอมเชื่อฟังจะไม่ขัดขืนคณะสงฆ์ส่วนกลางและรัฐบาลอีกต่อไป ความพยายามต่อรองกับรัฐบาลดังกล่าวใช้เวลายาวนานมากกว่า 1 ปี จากเหตุการณ์นี้ ครูบาเจ้าศรีวิชัยกล่าวว่า “...ถ้าแม่บึงบโหลย้อนขึ้นเหนือเข้าจับข้อมาเหยียบแผ่นดินเชียงใหม่อีก...” (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2567: 7) ครูบาเจ้าศรีวิชัยกลับไปจำพรรษา ณ บ้านปาง เมืองลี จมรณภาพ ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2482 การต่อสู้ของพระมหาเถระเจ้าผู้ได้รับสมัญญาว่า “ตนบุญแห่งล้านนา” ผู้ถูกตั้งข้อหาว่า ก่อภัยร้ายต่อความมั่นคงของประเทศและพระศาสนาเรื่อยมา ตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงยุคเริ่มต้นแห่งประชาธิปไตยได้ยุติลง บทสรุปการต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัยปรากฏคำกล่าวของท่านที่มีต่อครุบาขาวปี ความว่า “...การที่ผู้ใส่โทษฟ้องหาท่าน ที่ท่านได้ระทมทุกข์ทรมาณร่างกาย ท่านบ่ได้ผูกใจแก่ผู้หนึ่งผู้ใดไม่ กลับแสดงยินดีแก่พระครูเจ้าทั้งหลายว่า ที่พระครูเจ้าได้ส่งตัวข้าเจ้าลงไปกรุงเทพ เพื่อเป็นเหตุที่ข้าเจ้าได้รู้ได้เห็นยังมมหานครอันใหญ่...” (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 290)

เป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ไม่ใช่เอาชนะอำนาจนอกตัว แต่เป็นอำนาจอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นในตัวมนุษย์ แท้จริงแล้วเป้าหมายของการต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ การมุ่งสู่ภาวะหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำด้วยอุปาทาน เช่นนี้ คำถามต่อมา คือ หนทางบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นอย่างไร

หนทางบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย

สำหรับหนทางบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ในทัศนะครูบาเจ้าศรีวิชัยปรากฏอยู่ในความปรารถนาของท่าน หลักฐานคืออักขระล้านนา (ตัวธรรม์) ปรากฏในท้ายใบลานแต่ละผูกของท่านที่ถูกจารไว้ เช่น ท้ายขาดกเรื่อง “อุสสาบารส” ความว่า “ข้าพระเจ้ามีสัทธา พร้อมด้วยสิกขียมชู้ตุนชู้งค์ หนภายนอกหมายมีพ่อแม่พี่น้อง อุปสกะ อุปาสิกา สัทธาทั้งหลาย ชู้ชู้งค์คน ก็ได้รจนาดัมเถียนยังธัมม มัตนี้ไว้ค้ำชู โขตกะศาสนา 5,000 พระวัสสา ตามอายุทานเทอะ...(เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2561: 232) ข้าพระเจ้าอยู่ปฏิบัติวัดศรีชายมูลบุญเรื่อง บ้านปาง วันนั้นแล ข้าเจ้าสร้างวัดบ้านปาง เมื่ออยู่ปฏิบัติวัด พระสิงห์หลวงนพบุรีเชียงใหม่ วันนั้นแล ปรารถนาขอหื้อข้าได้ตรัสรู้ประยาสัพพัญญู โภธิญาณเจ้าจิม เทอะฯ... (เพ็ญสุภา สุขคตะ, 2561: 264) ความปรารถนาดังกล่าว คือ การตั้งปณิธานเป็นพระโพธิสัตว์ ผู้จำเป็นต้องอาศัยการบำเพ็ญเพียรบารมีให้ครบ 10 ประการอย่างมั่นคง ต้องใช้เวลาสะสมนานอสงไขยกัป ดังนั้น ครูบาศรีวิชัยได้ตั้งจิตอธิษฐานในการปฏิบัติ “บารมี 30 ทศ” หนึ่งในนั้น คือ ความวิริยะอุตสาหะ ต่อการมุ่งมั่นสร้างวัดวาอาราม ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างบารมี เพราะวัด คือ สถานที่บำเพ็ญบุญ ระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส ยิ่งจำนวนการสร้างวัดทวีคูณมากขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งเท่ากับว่าครูบาศรีวิชัยได้ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้กระจายสู่มหาชนวงกว้างมากขึ้นเท่านั้น อุดมการณ์พระโพธิสัตว์ของครูบาเจ้าศรีวิชัยทำเพื่อประโยชน์ 4 ด้านหลักๆ คือ เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เพื่อสั่งสมบารมีในชาตินี้ และเป็นเชื่อในชาติต่อๆ ไปให้ครบ 30 ทศ ในฐานะผู้ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า เพื่อพัฒนาชุมชนห่างไกล ความเจริญ เพื่อใช้เป็นสถานที่เผยแผ่พุทธธรรมในพื้นที่ต่างๆ

แนวคิดเรื่องโพธิสัตว์ของครูบาเจ้าศรีวิชัยนั้นดำเนินรอยตาม “ตำนานพระเจ้าเลียบโลก” วัดทุกแห่งที่ครูบาเจ้าจาริกไปนั้น ล้วนตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น คำว่า “ตำนานพระเจ้าเลียบโลก” คัมภีร์นี้ถูกรจนาขึ้นโดยพระธรรมรส พระภิกษุชาวล้านนา เมื่อ 500 ปีก่อน ภายหลังจากท่านได้เดินทางไปสืบพระศาสนา ณ ลังกาทวีป กล่าวกันว่าท่านได้รับแรงบันดาลใจจากคัมภีร์มหาวงศ์ของลังกา เมื่อกลับมาล้านนาแล้ว ท่านได้ร้อยเรียงคัมภีร์จำนวน 11 ผูก (สิงขะ วรรณสัย, 2545: 5) เนื้อหาของตำนานระบุถึงการที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังสถานที่ต่างๆ ทิวดินแดนล้านนา ดินแดนใดที่ผู้คนยังห่างไกลความเจริญ พระพุทธเจ้าจะทรงประทับรอยพระบาทไว้ตามป่าเขา ก้อนหิน ริมลำธาร รอดูผู้มีบุญมาค้ำพบ บางครั้งเป็นรอยเท้าทั้งสองข้าง บางครั้งรอยเท้าข้างเดียว เล็กใหญ่ไม่เท่ากัน ชาวล้านนาเรียกรอยพระบาททั้งหมดนี้ว่า “ฮอยปะตะ” สอดรับกับตำนานทั้งหลายในล้านนามักระบุว่า พระพุทธองค์เสด็จไปประทับรับบาตรในชุมชนลัวะ เมื่อรับภัตตาหารแล้วก็ประทานพระเกศาใส่กระบอกไม้ไผ่มอบให้ชาวลัวะไว้ช่วยรักษา และทรงมีพุทธพยากรณ์ว่า เมื่อกาลเวลาผ่านไป สมณทูตสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชจะได้นำมาสร้างพระมหาธาตุเจดีย์ครอบไว้ ณ ตรงสถานที่นั้น (ศรีเลา เกษพรหม, 2544: 34) เช่น ตำนานพระธาตุวัดพระธาตุลำปางหลวง ตำนานพระธาตุวัดอุมลอง ตำนานพระบาทวังตวง เป็นต้น เหตุผลที่ทำให้ครูบาเจ้าศรีวิชัยเลือกต่อสู้บนหนทางพระโพธิสัตว์นี้ ปรากฏเมื่อ พ.ศ. 2467 หลวงปู่มั่น วัดเจดีย์หลวงได้กล่าวกับพระอุบาลีความว่า “...พระศรีวิชัยองค์นี้เป็นพระโพธิสัตว์ ปรารถนาพระโพธิญาณ ขณะนี้กำลังบำเพ็ญเพียรสร้างสมบารมีอยู่ ซึ่งต้องเวียนว่ายตายเกิดในวิภวสงสารอีกนานจนกว่าการสั่งสมบารมีธรรมจะบริบูรณ์...” (ส. กวีวัฒน์ และคณะ, 2562: 226)

ดังนั้น หนทางเพื่อบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ ท่ามกลางการต่อสู้ในสังคมยุคเปลี่ยนแปลงสับสนวุ่นวายนั้น ครูบาเจ้าศรีวิชัยเสนอให้เลือกหนทางของพระโพธิสัตว์

ท่านปฏิเสธหนทางของพระอรหันต์ ด้วยปรารถนาช่วยผู้ตกทุกข์ให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ใช่เพื่อช่วยให้ชีวิตตนเองดีขึ้นแต่อย่างใด

วิธีปฏิบัติเพื่อมนุษย์บรรลุป่าหยาการต่อสู้

สำหรับวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุป่าหยาการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัยสามารถสะท้อนผ่านผลงานการซ่อม การสร้างพุทธศาสนสถานมากมายทั่วแผ่นดินล้านนา โดยมีท่านไปนั่งเป็นประธานเรียกว่า “นั่งหนัก” วิธี คือ นั่งสมาธิปฏิบัติพระกรรมฐานเจียบๆ บนปะรำโดยอธิษฐานจิตแผ่เมตตาแก่คณะศรัทธาทั้งหลายที่ได้หลั่งไหลมาร่วมทำบุญ ทั้งในส่วนที่เป็นเงินค่าวัสดุสิ่งก่อสร้าง อาหาร แรงงานก่อสร้าง (ไมตรีภาวรงค์, 2552: 24) นอกจากนี้ท่านยังใช้วิธีประกาศให้ผู้คนมารวมพลังสามัคคีแล้ว มอบหมายลูกศิษย์เป็นประธานต่อ โดยมอบปัจจัยแก่สถานที่นั้นๆ และเมื่องานแล้วเสร็จ ท่านจึงกลับมาเป็นผู้ยกข้อฟ้าบ้าง ยกยอดฉัตรบ้าง ทำบุญฉลองบ้าง กล่าวคือท่านใช้ชื่อเสียงที่ท่านสั่งสมไว้มาใช้ชักชวนผู้อื่นให้ร่วมต่อสู้ด้วย เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อให้ท่านบรรลุป่าหยาในการต่อสู้ จึงไม่น่าประหลาดใจว่า พุทธสถาน ที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์จึงมีจำนวนมากกว่า 300 แห่ง ในเมืองลำพูน เมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองเชียงราย เมืองพะเยา เมืองแพร่ เมืองแม่ฮ่องสอน เมืองตาก เมืองสุโขทัย เมืองเถินทำให้เสียงแห่งฆ้องกลองของขบวนแห่งธรรมยาตราครูบาเจ้าศรีวิชัยผ่านไปทุกที่ โดยมีเคยหยุดอยู่ประจำ ณ แห่งใด (พระครูพุทธนิธรรมโสภิต, 2535: 54) การเผยแผ่พระศาสนา นั้น ครูบาเจ้าศรีวิชัย มิได้เพียงสร้างวัดบ้านปาง เพียงวัดเดียว แต่ท่านจาริกไป เสมือนพระพุทธร่องค์ทรงเลียบโลกโปรดสัตว์ในชุมชนต่างๆ เรื่อยไป โดยเลือกบูรณะวัดวาอาราม ตาม “ตำนานพระเจ้าเลียบโลก” เป็นหลัก ท่านมักลับตาพิจารณาว่าหน้าที่บูรณะสถานที่ในแต่ละแห่งนั้นเป็นหน้าที่ของท่านหรือไม่ เช่น วัดพระบาทนาเกลือ เมืองเถินนั้น ท่านมาพิจารณาก่อนแล้วพบว่าไม่ใช่หน้าที่ของท่าน ท่านจึงปฏิเสธเสีย เพราะผู้มีบุญสมภารแก่กล้าในแต่ละสถานที่นั้นไม่ตรงกัน วัดที่ถูกท่านปฏิเสธบางแห่งเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับสงฆ์ฝ่ายบ้านเมือง เช่น วัดเจดีย์หลวงเชียงใหม่ เป็นต้น การแบ่งบุญให้ผู้อื่นนั้น ท่านมักกล่าวว่า “ที่แห่งนี้เขามีเจ้าของร่อยอยู่แล้ว” (ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ, 2540: 65) อาทิ รอยพระพุทธรูปตามป่าเขา ด้วยต้องการ “กระจายนาบุญ” ให้ตนบุญท่านอื่นมาสร้างผลงาน เช่น ครูบาวงศ์ วัดพระพุทธรูปห้วยต้ม เมืองลี้ ครูบาสมวันดี วัดพระบาทนาเกลือ

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุป่าหยาการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ ปฏิบัติบำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า โดยเร่งสืบสาน รักษา ต่อยอดพุทธศาสนสถานต่างๆ ตามแบบพระพุทธเจ้าตามตำนานพระเจ้าเลียบโลกของล้านนา

คุณค่าของวิธีปฏิบัติเพื่อมนุษย์บรรลุป่าหยาการต่อสู้

เป็นที่ทราบกันดีว่าตลอดชีวิตของครูบาเจ้าศรีวิชัย พระภิกษุผู้นำมวลชนที่ชาวล้านนาให้ความเคารพอย่างสูงจนขนานนามว่า “ตนบุญแห่งล้านนา” นั้น เต็มไปด้วยความขัดแย้ง การเผชิญหน้ากับผู้มีอำนาจทั้งฝ่ายบ้านเมืองและฝ่ายสงฆ์ฝ่ายบ้านเมือง จนเป็นเหตุให้ท่านต้องถูกกักขัง ถูกข่มเหงหลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านถูกใส่ความด้วยข้อหาร้ายแรงหรือที่เรียกว่า “ต้องอธิกรณ์” ถึง 6 ครั้ง และถูกควบคุมตัวจากล้านนาลงไปคุมขังที่กรุงเทพฯ ถึง 2 ครั้ง ในที่นี้จะกล่าวถึงคุณค่าของการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย ดังต่อไปนี้

บทสวดพระคาถาบารมี 9 ชั้น ซึ่งครูบาเจ้าศรีวิชัยสวดเป็นประจำทุกวันมิได้ขาด ทั้งยังกำชับศิษยานุศิษย์ของท่านให้คัดลอกท่องจำ สวดสาธยายทุกวัน สะท้อนคุณค่าของการปฏิบัติของครูบาเจ้าศรีวิชัย โดยเนื้อหากล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้า ตั้งแต่ยังเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ครูบาเจ้าศรีวิชัยยืนยันว่า พระคาถานี้มีอานุภาพมหาศาล ส่งผลทางแคล้วคลาดกันภัยอย่างยิ่ง แม้ผู้ใดคิดร้ายผู้เจริญภาวนาพระคาถานี้อยู่เป็นนิจ ทั้งยังดำรงตนอยู่ในศีลและธรรมอันดีงามแล้วไซ้ร้ คนที่คิดร้ายเหล่านั้นย่อมแพ้ภัยตัวเองหมดสิ้น บทสวดนี้ได้ปรากฏหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ เรื่องบารมี 10 ประการ ครอบคลุมตั้งแต่เรื่องพื้นฐานในการดำเนินชีวิตจนกระทั่งถึงเรื่องสูงสุดที่เป็นจุดหมายของพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติเพื่อลดละอิตตาส่วนตนและทำประโยชน์ส่วนรวม คือ คุณค่าทางจริยธรรมของผู้ปรารถนาวิพพาน หลักธรรมทุกเรื่องล้วนแต่มีคุณค่าต่อชีวิตและสังคม คือ ทำให้เกิดความสุข ความเจริญทั้งต่อผู้ปฏิบัติและส่วนรวม เกิดความสงบเรียบร้อยแก่สังคม การบำเพ็ญบารมีเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงบุคคลได้ทุกคนไม่ได้แบ่งเป็นเชื้อชาติหรือวรรณะ แต่ขึ้นอยู่กับบุคคล เช่นครูบาจะนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการสร้างสาธารณประโยชน์ดังหลักธรรมที่ปรากฏในบารมี 9 ชั้นของครูบาศรีวิชัยนี้ ได้แก่ ปัญญาบารมี พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญปัญญาบารมีคู่กับวิริยบารมี พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญวิริยบารมีคู่กับศีลบารมี พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญศีลบารมีคู่กับเมตตาบารมี พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมีคู่กับทานบารมี พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญทานบารมีคู่กับอุเบกขาบารมี พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญอุเบกขาบารมีคู่กับสัจบารมี พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญสัจบารมีคู่กับขันติบารมี พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญขันติบารมีคู่กับอธิษฐานบารมี พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมีคู่กับเนกขัมมะบารมี จึงเรียกว่า “บารมี 9 ชั้น” (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 271)

ดังนั้น คุณค่าวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ สร้างตนเป็นศูนย์รวมศรัทธาหาชนด้วยการบำเพ็ญบารมี 30 ทศ โดยเน้นประโยชน์ส่วนรวม ไม่เน้นประโยชน์ส่วนตน แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาใน 4 หัวข้อข้างต้น ทำให้ทราบข้อมูลเรื่องแนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย ตามหลักฐานประวัติศาสตร์ แม้ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นที่ยอมรับแพร่หลายของสังคมชาวพุทธล้านนา แต่ยังมีนักคิดเสนอข้อคัดค้าน เพราะแนวทางของครูบาเจ้าศรีวิชัยไม่ปรากฏนามผู้แพ้วาย จึงอาจจะนับเป็นการต่อสู้ไม่ได้ เพื่อความกระจ่างเรื่องนี้ ผู้เขียนจะนำข้อมูล เหตุผลและหลักฐานที่ได้มาไปวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

วิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย

การศึกษาแนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย ทำให้ทราบข้อมูลและเหตุผลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัยในเชิงปรัชญา เพื่อร่วมเสนอความเห็น ดังนี้

1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย พบว่า เกิดจากความเห็นว่า มนุษย์ในโลกล้วนต่อสู้กับอุปาทาน เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนถูกข่มเหงด้วยอำนาจอุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่น ติดอยู่กับสิ่งต่างๆ ราวกับว่าเป็นของตน เป็นตัวตน (ของยาล รินโปเจ, 2548: 11-12) ด้วยอุตมคติพระโพธิสัตว์อันเป็นหนทางที่ครูบาเจ้าตัดสินใจเลือก ผู้เลิกลหนทางโพธิสัตว์ มีความปรารถนาช่วยสรรพสัตว์ได้เข้าถึงภาวะหลุดพ้น อันเป็นเรื่องที่พระพุทธศาสนายกย่องเชิดชู เพราะเป็นบุคคลผู้บำเพ็ญบารมีธรรมอุทิศตนช่วยเหลือสัตว์ผู้มีความทุกข์ยากและจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต (ภิกษุอานันท์ พุทธธมโม, 2558: 10)

ครูบาเจ้าศรีวิชัยเสนอว่า ต้นเหตุที่ทำมนุษย์ทุกคนรู้สึกว่าคุณถูกกลั่นแกล้ง ถูกข่มเหงจากผู้อื่นนั้น แท้จริงเกิดจากอำนาจอุปาทานในใจตนเอง ไม่ใช่อำนาจกระทำของบุคคลอื่นเลย หากรู้จักมองด้วยพุทธธรรม เราสามารถใช้การถูกรังแกเป็นโอกาสสร้างบารมีได้ (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 54) เป้าหมายการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย ความรู้สึกว่าคุณข่มเหง คงไม่ใช่ความรุนแรงของฝ่ายศัตรูที่มุ่งกระทำร้าย แต่เป็นความยึดมั่นถือมั่นของตนเองต่างหากที่ข่มเหงใจของตนเอง ดังนั้น การต่อสู้คงไม่ใช่เพื่ออะไรอื่น นอกจากความสงบของใจ พร้อมสร้างผลงานและมุ่งปฏิบัติพระธรรมวินัย ดังท่านเจ้าคุณวิมลญาณมุนี อดีตเจ้าคณะจังหวัดลำพูนกล่าวถึงครูบาเจ้าศรีวิชัย ความว่า “...ข้าพเจ้าได้ค่าน่าพระศรีวิชัยเป็นผู้นำได้ดี คือ มีใจเด็ดเดี่ยว มีสัจจะ เป็นคนทำจริง ไม่เป็นแต่เพียงปากพูด เป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย...” (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 56) ข้อนี้สอดคล้องกับพุทธดำรัสแก่พระสารีบุตรเมื่อคราวพระสารีบุตรถูกทำร้ายว่า “พราหมณ์ไม่ควรประหารแก่พราหมณ์ ไม่ควรจอง (เวร) แก่เขา, นำตีเตียนพราหมณ์ผู้จอง (เวร) ยิ่งกว่าพราหมณ์ผู้ประหารนั้น ความเกียจกันใจจากอารมณ์อันเป็นที่รักทั้งหลายใด, ความเกียจกันนั้น ย่อมเป็นความประเสริฐไม่น้อยแก่พราหมณ์, ใจอันสัมปยุตด้วยความเบียดเบียน ย่อมกลับได้จากวิบัติใดๆ, ความทุกข์ย่อมสงบได้ เพราะวัตถุนั้นๆ นั้นแล...” (อรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท พราหมณวรรคที่ 26) เช่นนี้ การต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัยจึงนับเป็นแนวคิดของพระพุทธศาสนา ข้อนี้ให้หมั่นภาวนาเสนอว่า “จักกวัตติสูตรมีการพิจารณาถึงความรุนแรงในแง่ของการปกป้องและคุ้มครองธรรมะ โดยพิจารณาจากหลักธรรมที่ปฏิบัติได้จริงต้องสร้างความสงบมากกว่าการสร้างความรุนแรง ส่วนการมีความรุนแรงนั้นจำเป็นต้องมาจากความเห็นชอบร่วมกัน เช่น การลงโทษทุกคนต้องเห็นร่วมกันว่าจำเป็นต้องมีในการรักษาความสงบไม่ให้เกิดการประทุษร้ายกันตามมาและป้องกันไม่ให้อธรรมเกิดได้” (พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ), 2563: 409-423)

อย่างไรก็ดี ตำนานจามเทวีวงศ์ ซึ่งถูกรจนโดยพระโพธิ์รังสี พระเถระชาวล้านนาเพื่ออธิบายจักรวรรดิสุตรกล่าวว่าการต่อสู้ที่ดีต้องเป็นวิธีของจักรพรรดิราช ดังข้อความว่า “...มหाराชเจ้าทรงสำราญพระหฤไทย จักรวรรดิธรรมทรงบำเพ็ญเปนนันตีแล้ว พระองค์ทรงปรนปรีอราชกรูสมออยู่มิได้บกพร่อง ทั้งชาวชนบทเกษมสุขประพตติบุญอยู่ตามคลองธรรมประเพณี พระราชาอาณาจักรรวบรวมเปนนสามัคคีดี...” (พระโพธิ์รังสี, 2555: 43)

ข้อความข้างต้นหมายความว่า การทำประโยชน์แก่มหาชน คือ การต่อสู้ที่ดีที่สุด การต่อสู้ด้วยความรุนแรงยิ่งสร้างวุ่นวาย ว่าการต่อสู้มิใช่การใช้กำลังแต่เน้นความรู้ ความสามารถในการใจจงใจมนุษย์ให้หันมาปฏิบัติพุทธธรรม

ดังนั้น การต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย เป็นไปตามแนวคิดพระพุทธศาสนาเถรวาทในล้านนาผู้เขียนเห็นว่า การต่อสู้ในสายวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา คือ การต่อสู้มิใช่เอาชนะอำนาจข่มเหงของผู้อื่น แต่เป็นการต่อสู้เพื่อเอาชนะอำนาจอุปาทานความยึดติดที่นำสัตว์โลกมาเกิดในภพน้อยใหญ่ ข้อนี้พระพุทธศาสนาเถรวาทได้จำแนกอุปาทาน เป็น 4 ประเภท ได้แก่ กามอุปาทาน (ความยึดติดในกาม), ทิฏฐูปาทาน (ความยึดติดในความเห็น), สิลพัตตูปาทาน (ความยึดติดในศีลและวัตร), และอัตตวาทุอุปาทาน (ความยึดติดในความเป็นตัวตน) ความทุกข์: การยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดความยึดติดและเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ อุปาทานชั้น 5: อุปาทานยังหมายถึงการยึดมั่นในชั้น 5 ซึ่งเป็นองค์ประกอบของชีวิต ได้แก่ รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร และวิญญาณ อุปาทาน หมายถึง การยึดมั่นถือมั่น การยึดติดในรูปร่างหน้าตาของตนเองจนทำให้เกิดความทุกข์เมื่อแก่ตัวลง จัดเป็น “อุปาทาน” การยึดติดในความคิดเห็นของ

ตนเองว่าถูกต้องเสมอไป จนไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จัดเป็น “ทิฎฐุปาทาน”. การยึดติดในพิธีกรรมทางศาสนาบางอย่างโดยไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริง จัดเป็น “สัสถัพัตตูปาทาน” การยึดติดในความเป็นตัวตนของตนเองว่าเป็นของตนเอง จัดเป็น “อัตตวาหูปาทาน” การปล่อยวางอุปาทานเป็นเป้าหมายสำคัญในการปฏิบัติธรรม เพราะจะนำไปสู่ความหลุดพ้นจากความทุกข์ การจะปล่อยวางอุปาทานได้ ต้องเข้าใจธรรมชาติของขันธ 5 และความยึดมั่นถือมั่นต่างๆ เช่นนี้ เป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ มุ่งภาวะเอาชนะอำนาจครอบงำของอุปาทาน อยุ่อย่างไรก็ดี ข้อเสนอวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัยยังคงไม่ชัดเจน ผู้เขียนจำเป็นต้องวิเคราะห์ประเด็นนี้ เพื่อทำคำตอบให้เกิดความกระจ่างต่อไป

2. วิเคราะห์คุณค่าของวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัย พบว่าหนทางบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัยคือวิถีของพระโพธิสัตว์ ไม่ใช่วิถีของพระอรหันต์ วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์คือบำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า คุณค่าวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ คือ ก่อสร้างศูนย์รวมศรัทธามหาชน เน้นประโยชน์ส่วนรวม ไม่เน้นประโยชน์ส่วนตน วิธีปฏิบัติดังกล่าวเพื่อช่วยให้มนุษย์บรรลุเป้าหมายของการต่อสู้ คือ หลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของอุปาทานได้ จึงไม่มีวิธีใดนอกจากแรงเผยแผ่พุทธธรรม เพราะวิธีนี้ทำให้มนุษย์ละความเห็นผิดและเลือกปฏิบัติเหมาะสมกับตนเองได้ แต่ครูบาเจ้าศรีวิชัยแสดงท่าทีไม่เห็นด้วยหากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองต้องบังคับให้พุทธศาสนิกชนต้องปฏิบัติตามวิธีของส่วนกลางเท่านั้นและมองข้ามความสำคัญของวิธีปฏิบัติของชาวพุทธล้านนา

แม้ครูบาเจ้าศรีวิชัยจะยอมรับว่าผู้ปกครองพึงเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจตัดสินรุนแรง เข้มแข็ง เพราะไม่มีอะไรจะข่มอัสซีให้กลัวได้ดีเท่าอำนาจลงโทษของผู้ปกครองเข้มแข็ง เพราะผู้อ่อนแอกว่าย่อมถูกผู้เข้มแข็งกว่าข่มเหงเสมอ แต่ถ้าผู้ปกครองเข้าใจว่าตนต้องใช้ความรุนแรงแล้ว สามารถเปลี่ยนมนุษย์ให้เข้าถึงภาวะหลุดพ้นได้คงเป็นความเข้าใจผิด เพราะการเข้าถึงภาวะหลุดพ้นเป็นประสบการณ์ซึ่งมนุษย์แต่ละคนเข้าถึงได้ด้วยการเต็มใจปฏิบัติด้วยตนเอง เพราะความรุนแรงเป็นเพียงเครื่องข่มไม่ให้มนุษย์กำเริบเท่านั้น เช่นนี้ การใช้ความรุนแรงเท่ากับปฏิบัติผิดวิธีของพุทธสาวก

ด้วยเหตุผลต่างกัันนักการศึกษาหลายคนเห็นว่า การปล่อยปละละเลยให้สงฆ์ท้องถิ่นปฏิบัติกันเองอาจเป็นภัยร้ายแรงต่อพระศาสนา ดัง เจ้าหน้าที่บ้านเมืองผู้บังคับใช้ข้อกำหนดของมหาเถรสมาคมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ยืนยันความจำเป็นต้องให้ส่วนกลางมีอำนาจคัดคนเข้ามาบวชก่อน แม้ไม่สอดรับ แม้ก่อดขัดแย้งรุนแรงกับจารีตล้านนาดังเดิมก็มีความจำเป็นต้องปฏิบัติ (สมาคมชาวลำพูน, 2561: 111) ข้อนี้ ผู้เขียนพิจารณาว่า น่าจะเกิดจากความเข้าใจผิดของผู้บังคับใช้ข้อกำหนด ในการตีความข้อกำหนด 2 ประการ ประการแรก คือ ความไม่เข้าใจจุดประสงค์คือการสร้างความพร้อมเพรียง ประการที่ 2 คือ ความเข้าใจคำสอนผิดของผู้ตีความอย่างยึดถือถ้อยคำ ตัวอักษร ยึดติดกฎเกณฑ์ส่วนกลาง จนไม่อาจเข้าใจความจริงแท้ตามที่ส่วนกลางมุ่งหมาย ข้อนี้ เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่อาจเข้าใจจุดมุ่งหมายแท้จริง เพราะถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของภาษาอันเป็นสมมติบัญญัติ ข้อนี้ อาจยกข้อความที่มีปรากฏในพระไตรปิฎกมาสนับสนุน ความว่า “...คุณผู้มีอายุทั้งหลาย ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งวัจจกรรมประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังธรรม แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยรัก เป็นเครื่องกระทำให้เป็นที่ยเคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” (ม.ม. 12/542/412-413)

ข้อความข้างต้นหมายความว่า หลักสำคัญของสงฆ์ คือ ความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ข้อนี้จำเป็นต้องอาศัยความเมตตาต่อกัน มิใช่การบังคับควบคุมกันด้วยอำนาจ การปล่อยให้ผู้มีอำนาจควบคุมผู้นั้น หากขาดความเมตตาแล้ว รังแต่จะเกิดความขัดแย้งไม่อาจเกิดความสามัคคีพร้อมเพรียงกันได้

ผู้เขียนเห็นว่า วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุปาหนายการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย สอดรับกับคำสอนอุดมคติจักรพรรดิราชในตำนานจามเทวีวงศ์ แสดงออกถึงการยอมรับความสามารถการต่อสู้ของผู้ปกครองโดยธรรม เพื่อช่วยให้ประชากรราษฎรเข้าถึงพุทธธรรม โดยไม่จำเป็นต้องตอบโต้ศัตรู ด้วยอำนาจความรุนแรง สะท้อนรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการต่อสู้ในทัศนะของพระโพธิ์รังสี พระอรกถาจารย์ชาวล้านนา เป็นไปได้ว่ารูปแบบการต่อสู้เช่นนี้ คงสืบทอดมาจากการปกครองสอดรับกับอุดมคติจักรพรรดิราชในพระพุทศศาสนาเถรวาท เพราะหลักฐานทั้งหลาย เช่น ตำนานเมืองเมืองลี้ ภาพแกะสลักผู้ปกครองสตรีเหล่านี้ล้วนยืนยันถึงความวางใจในความอ่อนโยนและก่อประโยชน์

ดังนั้น กล่าวได้ว่าการต่อสู้อันยิ่งใหญ่มิใช่การใช้กำลังทำร้ายศัตรู แต่เป็นการต่อสู้อำนาจอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นที่ข่มเหงใจของตนเองอยู่โดยไม่รู้ตัว การต่อสู้ที่ดีที่สุด ต้องไม่ก่ออันตรายทำร้ายผู้ใด ต้องก่อประโยชน์ส่วนรวม โดยอาศัยศรัทธาวางใจในมหากรุณาและมหาปัญญาของพระพุทธเจ้าเป็นหลักนำทางในการต่อสู้ ส่วนเงื่อนไขของการต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัย คือ พลังความไร้เดียงสาของครูบาเจ้าศรีวิชัย ผู้มีจิตสำนึกเสมอว่า “มารปมี บารมีบเกิด” (สิงฆะ วรรณสัย, 2522: 32)

สรุป

ในยุคสมัยสยามประเทศดำเนินการครอบครองท้องถิ่นอย่างรุนแรง ภายใต้นโยบายรวมอำนาจทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรเข้าสู่ศูนย์กลางที่กรุงเทพมหานครเพียงแห่งเดียว ส่งผลให้การต่อสู้เพื่ออิสรภาพของผู้นำท้องถิ่นทั้งหลายปรากฏขึ้นเรื่อยๆ ท่ามกลางสถานการณ์ดังกล่าว ครูบาเจ้าศรีวิชัยตนบุญแห่งล้านนามีแนวคิดเรื่องการต่อสู้ในทัศนะของครูบาเจ้าศรีวิชัย เกิดจากฐานคิดของพระพุทศศาสนาในสายวัฒนธรรมล้านนา ตามจารีตดั้งเดิม โดยข้อเสนอว่ามนุษย์ในโลกล้วนถูกข่มเหงด้วยอำนาจอุปาทานในใจตนเอง มิใช่ศัตรูเลย เช่นนี้ เป้าหมายการต่อสู้ของมนุษย์ คือ การต่อสู้ของท่านคือมุ่งต่อสู้อำนาจครอบงำด้วยอุปาทาน หนทางบรรลุปาหนายการต่อสู้ของมนุษย์คือวิถีพระโพธิ์สัตว์ วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุปาหนายการต่อสู้ของมนุษย์ คือ บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า คุณค่าวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุปาหนายการต่อสู้ของมนุษย์ คือ ก่อสร้างศูนย์รวมของมหาชน เน้นประโยชน์ส่วนรวม ไม่เน้นประโยชน์ส่วนตน ดังนั้น การต่อสู้ของมนุษย์ คือ มุ่งเอาชนะอำนาจครอบงำด้วยอุปาทาน โดยอาศัยศรัทธาวางใจในมหากรุณาและมหาปัญญาของพระพุทธเจ้าเป็นหลักนำทาง ส่วนเงื่อนไขของการต่อสู้ของครูบาเจ้าศรีวิชัยคือ ความไร้เดียงสาของผู้มีจิตสำนึกว่า “มารปมี บารมีบเกิด”

เอกสารอ้างอิง

ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ. (2540). การศึกษาวิหารที่สร้างในกระบวนการครูบาเจ้าศรีวิชัย พ.ศ. 2447-248.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชองยาล รินโปเจ. (2548). *อนาคตของพระพุทศศาสนา*. ปาฐกถา. ทาคินี แบล. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.

- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2567). *ครุบาครีวิชัย 90ปี การสร้างถนนขึ้นวัดดอยสุเทพ: สืบสานภารกิจครุบา*.
เชียงใหม่: เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- ปรีชา ช่างขวัญเย็น. (2534). ความยุติธรรม. *เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระพิพิธวรรณการ (รวบรวมโดยรับสั่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้า). (2475). *แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 20*.
พระนคร: โรงพิมพ์ศรีหงส์
- พระครูพุทธิทธิธรรมโสภิต. (2535). *ประวัติวัดพระบาทและประวัติพระครูบาเจ้าศรีวิชัย นิกบุนแห่งลานนาไทย*.
พิมพ์ถวายในงานฉลองสัญญาบัตร-พัทยศ พระครูพิพิธบุญโญปถัมภ์. ลำปาง: วัดพระบาท.
- พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ). (2563). พระพุทธศาสนากับปัญหาความรุนแรง: กรณีศึกษา
จังกวัดติสูตร. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 5(1): 409-423.
- พระโพธิธรรมาจารย์. (2555). *คำแปล จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองศรีสุทโธ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพ็ญสุภา สุขคตะ. (2561). *ครุบาเจ้าศรีวิชัย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: พี.พี.เค. การพิมพ์.
- ภิกษุอนันท์ พุทธธมโม. (2558). *ครุบาเจ้าศรีวิชัย นิกบุนแห่งลานนา ศรีสุทโธ*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์
นันทพันธ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- ไมตรี ภาวิงค์. (2552). *เล่าขาน...ตำนานธรรม ฉบับครุบาเจ้าอภิชัยขาวปี*. เชียงใหม่: ชมรมพุทธศิลป์ศึกษา
และประเพณี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมาคมชาวลำพูน. (2561). *ครุบาเจ้าศรีวิชัย: สิริชีวประวัติ วัตรปฏิบัติ หลักธรรมคำสอน และมงคลบารมี*.
กรุงเทพฯ: พี.พี.เค. การพิมพ์.
- สิงขะ วรรณสัย. (2522). *สารประวัติครุบาเจ้าศรีวิชัย นิกบุนแห่งลานนาไทย*. เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือ
เชียงใหม่.
- สิงขะ วรรณสัย. (2545). *พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก*. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์.
- ส.กวีวัฒน์ และคณะ. (2562). *จารึกไว้ในล้านนา ที่ระลึกบำเพ็ญกุศล 150 ปี ชาตกาลหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต*.
เชียงใหม่: วัดเจดีย์หลวง.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2475). *นายรวม ยอดท่าย สายลับสืบข่าวที่ราชอาณาจักรและต่างประเทศ
ที่มีไปถึงกรรมการคณะราษฎร*. เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี สร.0201.25/217, 8 กรกฎาคม
2475.
- ฮันส์ เพนซ์. (2526). *ประวัติความเป็นมาของล้านนาไทย*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของนักวิจัย นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปโดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารสื่อวิชาการและวิจัยนี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ก่อนเพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าน้ำกระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทวิจารณ์หนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช้คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้พิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมลล์ของผู้เขียนหลักและร่วม

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนืองกันไม่ควรเกิน 200 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งนำมาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือตั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพหรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทความวิชาการ

2.1 ชื่อเรื่อง

2.2 ผู้แต่ง

2.3 บทนำ

2.4 เนื้อหา

2.5 บทสรุป

2.6 บรรณานุกรม

3. บทวิจารณ์หนังสือ

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

3.2 ชื่อผู้วิจารณ์

3.3 บทวิจารณ์

3.4 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการข้างต้น

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับผิดชอบเผยแพร่งานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมโดยเน้นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญาศาสนา ภาษาบาลีสันสกฤต การศึกษาเชิงประยุกต์ การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารสื่อวิชาการและวิจัย มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 เดือนกันยายน-ธันวาคม

การส่งบทความ

สำหรับบทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสื่อวิชาการและวิจัย จะต้องส่งผ่านระบบลงเบียนออนไลน์ที่ <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JERR> เท่านั้น สามารถติดต่อและสอบถามข้อมูลได้จากช่องทาง ดังนี้ Phone: 095 235 3269, E-mail: jerr2568@gmail.com และ Facebook: วารสารสื่อวิชาการและวิจัย

การเขียนบรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)./สถานที่พิมพ์./ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

Potter, M.E. (1990). *The Competitive advantage of nations*. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่/(ฉบับที่ (ถ้ามี))./เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ชัยณรงค์ ศรีมันตะ. (2563). *ธรรมชาติมนุษย์ในปรัชญาโทมัส ฮอบส์*. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(1), 48-72.

Foster, W.P. (2004). *The decline of the local a challenge to educational leadership*. *Education Administration Quarterly*, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/(ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์
และสารนิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ชื่อสาขาวิชา./คณะ./
ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินใน
ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shim, W. J. (1996). Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds
in the Chinhae Bay system. Korea. Master's thesis. Department of Oceanography, Seoul
National University.

บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

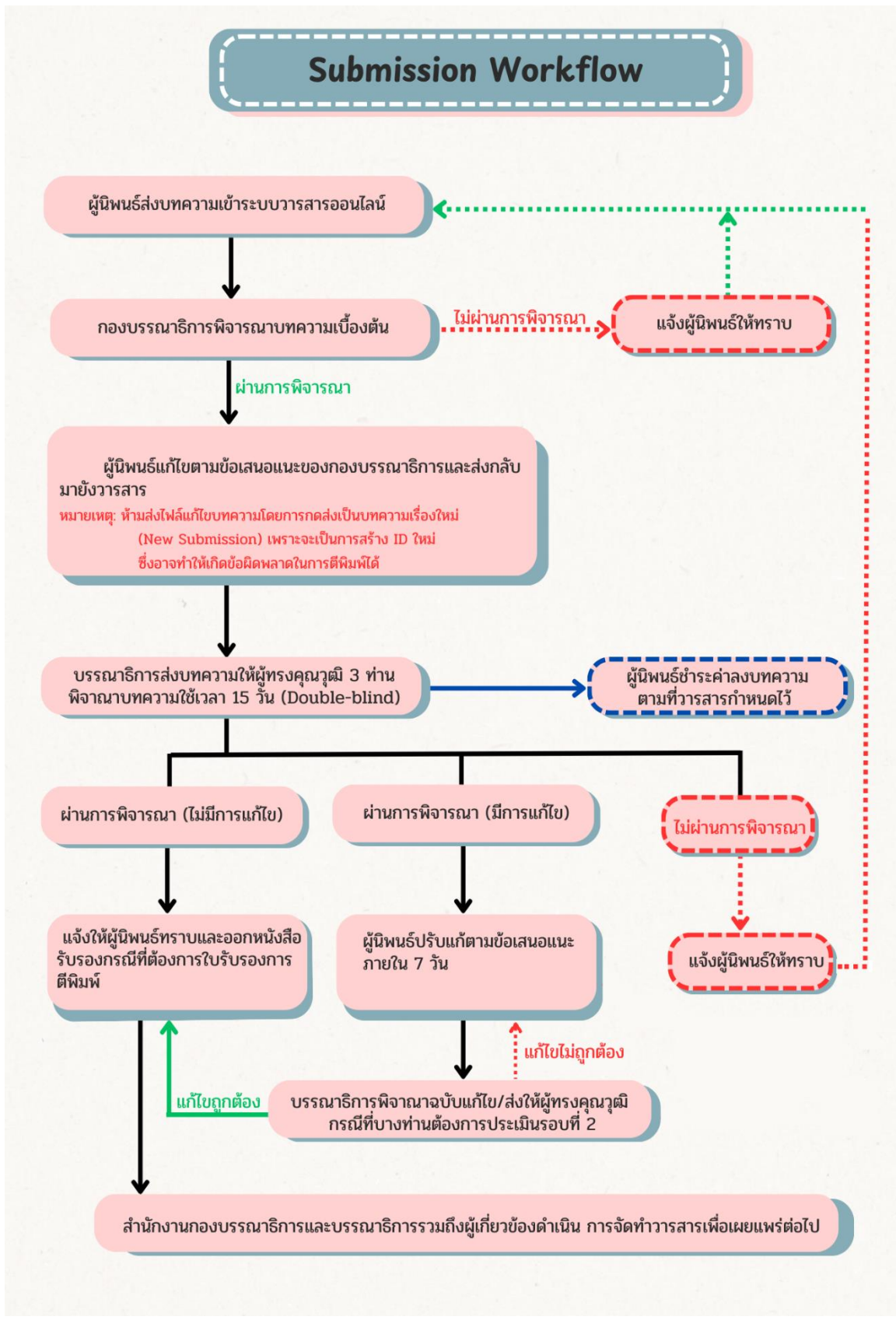
ชื่อผู้แต่ง. ชื่อบทความ./[ออนไลน์]./แหล่งที่มา/วัน/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก. พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://research.krirk.ac.th/pdf>. [25 ธันวาคม 2555]

ขั้นตอนการส่งและพิจารณาบทความ

ยกระดับวิชาการ สร้างสรรค์งานวิจัย

Enhancing Academic Work and Research Development

Editorial Board

Journal of Educational Resources and Research

Tel. 095 235 3269

E-mail: jerr2568@gmail.com